

Índice cultural e artístico do Renacemento galego

Cecais por vez primeira a mocidade descoñecida ocupa unha tribúa que consagra-ron figuras insíñes da nosa cultura. Però eu debo decirvos que ao vir a ela, pra colaborar n-ista xeira de conferencias tan felizmente iniciada non o faigo cun dereito que a erudición e a experiencia me houbesen dictado, sinón coa forza do sopro instintivo que respalda o temperamento e a intuición dun mozo universitario da Galicia nova, disposto a deixar ouvir a súa voz trémula, despois das lucubracións sosegadas e fondas dos conferenciantes que por aquí desfiaron. Veño a falarvos d-un tema amprísimo, e quero chamarvos a atención e previrvos contra d-algún posible prexuício: eu non veño eíquí con unha laboura de crítica, sinón con unhos breves comentarios, con un noticieiro informativo, que me impoñen necesariamente a miña cativa capacidade centífica e a desproporción do tempo en relación coa amplitude do asunto. Eu pretendendo desenrolar n-ista noite un «Índice cultural e artístico do renacemento galego» e penso que a mesma forza apostólica do Tema, cubrirá a moitidume de deficiencias que inevitablemente terán de se producir ao longo d-ele. Velehí como n-iste filmófono que vai a

(DIBUXO DE MASIDE)

ser a miña disertación, soio atoparedes unha boa fé pra vos suscitar o aprendizaxe de algunhas cousas novas e a lembranza de outras xa sabidas.

A lei da estreitura natural da sociedade humana —ten dito Prat de la Riva— é a lei das nacionalidades: E o feito das nacionalidades é tan vello como a lembranza do mundo perpetuado pol-a historia. Jaurés afirma que «as nacionalidades son grupos históricos que teñen consciencia da súa continuidade e da súa unidade». Estas nacionalidades perfectamente diferenciadas poden estar xunguidas por unha fatalidade do seu signo histórico, poden constituir un mosaico de pobos vivindo dentro dun Estado armoñoso que en troques de estrangular sistematicamente as súas diferencias particulares, as respete e aínda as fomenta e estimula. Pro en canto aos problemas da súa cultura, cúa raizame xurde das mais fondas encrucilladas da alma das razas, xa esta unificación non é posible. Falar da cultura hespañola dun xeito unitario e absoluto, sería unha afirmación sin senso nin razoamento. Però é que xa dende o século XVI cando se fala de literatura hespañola, fálase na realidade de literatura castelán como si a hexemonía e o imperialismo antipático de Castela, ao mesmo tempo que impuña as súas desditadas normas políticas, se houbese apoderado tamén da alma dos pobos de Iberia. Hespaña no desenrolo da súa vida cultural recababa a adhesión de terras peninsulares que adoitaban como propia a idea hispánica de orixe castelán. Identificábalos coa illa enriquecían o seu patrimonio artístico literario dentro d-unha política de asimilación. Mais sempre, frente á cultura que xurdiu da expansión do núcleo matriz Castela León, ergueronse outras que como a portu-

guesa, como a catalana e como a galega tiñan un posto prominente no mundo das culturas. É verdade que co esplendor das letras de Castela no século de ouro as outras literaturas somellaban mortas e fallas de alento, pro tamén é verdade que a súa razón, atopábase no verse privadas sistemáticamente das súas propias linguas e obrigadas a adoitar outra distinta que tiña de facer de vehículo artificial dun espírito diferente e alleiro.

Non embargantes, aquelas culturas, aquelas formas do espírito, afogadas pol-o balbordo dos sucesos políticos alleos á súa esencia, que se ollaron interrumpidas na súa marcha cara á cumiación, habían de rexurdir puidentes e con novos azos, cando some llaban mortas. Max Weber falando do crepúsculo da cultura antiga, escribe que o despotismo tivo que afogar e oprimir en certa medida, psíquicamente, ao home antigo, a súa vida pública, a súa cultura... A vida espiritual de Oicidente sumiuse, asín, en longa noite. Mais a súa caída lembra a aquel xigante do mito helénico que recobrava novas forzas cando tocaba o seio da nai terra. Na Edade Meia o vello xigante rexurdiu dotado de nova forza i erguéu o legado espiritual da antiguedade á luz de unha moderna cultura. Do mesmo xeito as culturas peninsulares ibeiras desfeitas despóticamente no século XV voltan no XIX e no XX a alumear con fito de epopeia os ronseles da cencia universal. Voltan criando formas novas, con enerxías insatisfeitas, sementando as súas inque danzas de traballo, ceibes xa de fórmulas imperiás veciñas sempre da decadenza, sobre todo nos eidos do espírito.

E n-iste senso é quizabes a cultura galega, a que adquire máis relevancia, porque a súa historia artística e filosófica era un precedente grorioso que non contrastaba co seu forte despertar romántico dos derradeiros tempos. De estudo concienzudo do pretérito pra fixar tedol-os aspeitos da nosa persoalidade. De aviventamento do espírito do medioevo. Porque o romantismo, en certo modo, é eso, un renacemento de algúns principios e formas medievás como o Renacemento o fora da civilización greco-latina. Anque nin un nin outro teñen por base un retorno a unha antiga civilización. E si a palabra romantismo define ben a época da civilización a que se aplica, non é tanto pol-a definición literal, que corresponde á base da época pasada que procuróu, como pol-o senso sentimental que a verba adequiriu. Mais deixando á beira istas divagaciós, compre citar anque soio sexa de esguello, os nomes e as figuras de aquela tradición mais antiga da nosa psicoloxía no filosófico e no artístico, de aquela tradición que marca e inicia con Prisciliano unha dotriña panteísta e antidogmática en pleno século IV, escontra do poder oficial da Eirexa na Hespaña, que lle fai morrer heroicamente por non renegar da crara luz que ardía no seu cerebro de galego humanísimo. Que logra no XVII co célebre tratado «De Quod nihil scitur» de Francisco Sánchez adiantarse a Kant e a Descartes, cando a loita antre as ideas medievás e as do Renacemento abriran motivos de discusión. E que culmina no XIX con Feijóo, co seu «Teatro Crítico» coas súas «Cartas eruditas» en que a ironía, o humor e o esceiticismo sinalan as bases psicolóxicas da superior vida mental do pobo galego. É con il e con Sarmiento con quen se comenza nas ciencias críticas e filosóficas o regreso dos sabios galegos ao estudo da súa terra natal.

No artístico, son os cancioeiros a máis xenuina representación da ialma popular, a mais antiga tradición da arte do pobo, en que a sentimentalidade alterna co senso intuitivo da paisaxe, a intimidade do poeta, coas cousas que o arrodean, as cantigas de ledino e romería coas chamadas Tenzóns d'amor. Son as voces poéticas mais exquisitamente delicadas que xurden das fonduras dos séculos, XII, XIII e XIV. Cando Compostela, fito das estradas de Europa, n-aquel tempo, era o punto de contaito entre aquela maneira lírica e as correntes vindas de fora. Era o centro focal que soupo impôr, co seu domiño espiritual sobre as terras percorridas pol as longas estradas da romaxe, a nosa lingua, deica lograr que compartise coa provenzal a hexemonía poética do Oicidente románico. Era o campo, onde xurdían dous feitos cumes na historia das artes: a escola escultórica de Mateo e a escola literaria dos Cancioeiros, respondendo a un tempo ao seu caraiter ecu-

ménico e á sua posición verdadeiramente creadora na cultura galega. É así a nosa poesía de tanta prestancia lírica pódese decir que é precursora da castelá en todo canto tén de sentimento e de finura deica antes do Renacemento. Tén tan forte suxestión pra nós, que a sentimos inmorredoira e fundamente temperamental nas xanelas do tempo. En Airas Nunes, en Bernal de Bonabal, en Martín Códax, en Gómez Charino, en Macías de Padrón que morreu de lexendarios amores, como tiña morto, tres séculos denantes, Egas Muñiz.....

* * *

A unificación das distintas nacionalidades ibeiras e o predomiño da hexemonía castelá, apaga a lumieira da nosa cultura, afoga a nosa groriosa lírica, e Galicia perde o mais intresante da sua fisonomía. Iníciase a decadencia. Unha literatura xenreirosa dispara contra de nós todol-os pulos da sua vileza. Entra na nosa terra con ár de imperio e de despotismo, a lingua e a cultura castelán, logrando un relativo trunfo que non conquieriu desfacer os derradeiros restos do noso espírito. Nin logrou a entrada en Galicia do gótico, nin do mozárabe, nin do mudéjar. Proba da resistencia da nosa cultura contra as forzas contrarias que a toda hora trataban de esborrallala.

É logo xa nos fins do XVIII e comenzos do XIX cando o despertar das enerxías galegas atopou eco naquelas loitas liberadoras, xurde un anovamento romántico nas nosas letras, que volta de novo ao noso idioma nun lengaxe poético, i escribe nil a sua «Alborada» Nicomedes Pastor Díaz, o máis romántico, o romántico por definición da lírica castelá. I emprégao o autor de «Recordos da infanza», Añón, capitán da Estadea, que rubía as costas do Porto, falando da patria e do porvir con Faraldo e Romero Ortiz. E usao Aurelio Aguirre que con Pondal ergueu no Banquete de Conxo o seu berro de revolta. É toda «a coral variada dos poetas d-iste século, que sentiron o estralar puidente da silva dos pobos, da étnica adurmiñada, do senso do abrente, epopeico, sempre esperto na ialma das linguas e das xentes asentadas nas veigas e nas encostas da Europa. Dos poetas que intentan compoñer a figura da Galicia, recriada a potencia que no vinte se volta aitualidade, e refacer a sua cultura: latexar de lume oicidental eisposto aos ventos do mundo». É daquela cando a poesía galega volve a chamar a atención do orbe, encarnada nas suas tres figuras cumios: Rosalía, Curros e Pondal.

Rosalía de Castro, alma delicada de muller que chora e canta pol os mesmos motivos que cantan os paxaros e se abren as froles. Rosalía a cantora inmortal, era un corazón armoñoso, cheo de resoancias. Rosalía que debutara en Compostela antre un vô de pombas e de follíñas azúes con versos románticos, despois, ao terse axitado a vida do seu espírito nas modas de fora e na reflexión do enxebre, viviu a door da sua raza e viviu a door da sua vida. «Follas Novas», «Cantares gallegos» aínda resoan nos nosos ouvidos, como resoan os versos «de lume do poeta que viu a sua soma errante, na orela do mar, como unha tola baixo do pasmo da noite». «Na frente unha estrela — no bico un cantar».

Curros Enríquez, pol-a contra, apostrofa coa cabeleira axitada por todol-os ventos revolucionarios. Curros dá un matiz de rebeldía á nosa lírica, e fulmina e condena en versos de axis avanzadas. Curros, como denantes Añón e despois Lugris Freire e Cabanillas e Taibo, tunde a tralazo limpo os lombos dos opresores.

Eduardo Pondal é a lira de ferro. O grandioso misántropo que vive frente ao mar na costa brava, cantando as rocas e as olas nun halo de misterio e perpetuidade. Pondal é da raza de aqueles poetas que gardan un ecoar salgado do Atránteco. Todos fillos da grande familia espiritual dos Fisterres, da familia cósmeca i eterna, da úneca que garda un ollar sinxelo e creador baixo das mais difrentes e compretas culturas. Pondal, poeta atránteco como Leconte de Lisle, que paseando a pé pol-a Armórica co pintor Theodoro Rousseau, estivo a piques de morrer sorprendido pol-a marea ao pé da célebre peuedía do Monte Saint-Michel. Como Tristán Corbière, tamén outo e soilo. Como Lois Tierce-

lín o xefe do movemento literario celto-bretón nos derradeiros anos do XIX, como Theophile Feret, como Le Goffic. E na nosa literatura, denantes Martín Codax, o cantante das «Ondas do Mar de Vigo», e despois, nos nosos días, Manuel Antonio e Blanco Amor. En todos eles, nos ameneiros das súas estrofas, brúa o ár do Atránteo recollido no horizonte misterioso do Océano Ocidental.

E chegamos xa aos preludios do noso tempo. Galicia amosa o espeitáculo multi-forme e rico en suxestións dun renacemento totalista e integral. O movemento escomenzado pol-as Irmandades da Fala atrae sobre todo aos estudantes e aos mozos con devoción literaria e por toda a nosa terra se estende a emoción nacionalista, unha emoción que apreixa integralmente todol-os aspectos da vida galega. Os espertares nacionais alumearon os diferentes manantís da nosa vitalidade: a lingua e o estilo, o senso filosófico e o esforzo ledo do traballo, do agro e da mar. Galicia coñece a esencia do seu espírito e faíno frolecer en total-as súas variadas direccións.

Apareceu a i-alba d-unha xeneración. Agromaron en abril de sensibilidade tanteos dun tempo cego que aspiraba a atopar a súa luz propia, apalpando mentras cun caxato de inqueda. E ista xeneración é a que fai posible a gran laboura a realizar, porque son homes da chamada cultura que souperon casarse co ser galego, e tiña que resultar o tipo superior, o verdadeiramente home da cultura.

Vese con claridade, certeira, a atinada frase de Ortega y Gasset: «Desgraciada a raza que non fai un outo na encrucillada enantes de proseguir a súa foita; que se non fai un problema da súa propia intimidade; que non sente a heroica necesidade de xustificar o seu destino, de emborcar claridás sobre a súa misión na historia; porque ninguén pode orientarse no universo senón a través do diverso da súa raza, xa que vai acochado nela como a pingota de auga na nube viaxeira...»

Todo elo tivo prasmación na práctica, e púbricase A NOSA TERRA, órgano do periodismo novo, donde tantos poetas mozos se deron a coñecer. Logo aparece a revista NÓS, revista de cultura que nos honra e prestixia, lida en Francia, en Alemania e en América, que establece un grande e comprensivo intertroque espiritual entre os nosos irmáns portugueses e irlandeses e que aporta en cada un dos seus números, un tesouro de coñecimentos ao acervo da nosa cultura. Despois aparece «Céltiga» no Ferrol, que acomete por vez primeira a publicación regular de novelas curtas en galego. «Alborada» en Pontevedra. «Libredón» en Santiago. «Lar» na Cruña, e «Follas Novas» da que soio saíu un número c-unha escolma de versos de Añón. As correntes máis avanzadas da cultura universal, volcan a súa xenerosa inqueda n ista corrente puxante e variada mocidade galega de hoxe, e a nosa endocultura dá a cotío as súas froclacións orixinas.

«Somos Europa. Traballamos no cerne da Europa mesma. Do mesmo xeito que os picos dos canteiros picando a pedra celta deron no barroco unha forma ao espírito galego e ao espírito europeo».

Pero así como o movemento do século XIX se caracterizou pol-o seu senso lírico anceioso de liberación e somentes se preocupa d-ise soio aspecto da nosa cultura. Agora pol-a contra, seguros xa dos nosos destinos, o espírito nacional maniféstase en toda a súa efectividade vital. Cultívanse total as ramas do saber. O nacionalismo galego, que máis que un movemento político é unha xeira de postulados de cultura dá coa súa fórmula integral. Da poesía pasou á prosa, meteuse na política, faguéndose carne na literatura, na pintura, na música, na escultura, no ensaio, na filosofía, no folklore, para chegar incluso a impôr novas interpretacións do económico e novos medios de conduta no mundo das finanzas, nas esferas do insiño e no terreo do agrarismo.

Mais como dí Viqueira, «así como Teixeira de Pascoaes atopou na i-alma de Portugal como elemento predominante o lirismo, na i alma de Galicia, máis próxima a illa do que se coída, tamén se atopa como principal elemento iste lirismo». O lirismo é un motivo esencial da nosa i-alma. Lirismo é algo máis que fonte de poesía lírica. Afirmar

se por eso a existencia dun carácter lírico. E iste é, en xeral, o noso carácter en todos os tempos da nosa historia. Por iso neste movemento actual, pese o seu senso polifacético, predomina nil e adquire enorme relevancia, debido a aquelas razóns, o sentido artístico puro na súa produción cultural. O outro expoñente de poetas, de pintores, de escultores, de músicos, así o acredita.

MOVIMENTO LÍRICO

Estamos asistindo a un claro, magnífico movemento revolucionario lírico que nos pón en frente de todos os camiños da Europa, asinalándonos un posto prominente na gran sinfonía en que se xuntan as voces espirituais e artísticas de todos os pobos. Ista xornada lírica foi preludiada xa con dúas figuras señeras, que percorreron roteiros distintos e opostos na leira dos acios da renacemento: *Cabanillas*, o vicario do bardo Pondal, o enorme e delicado poeta chamado da Raza, voltador tamén dunha época rebelde, pra escribir maravillosas «sagas» basadas en lendas armoricanas que tiveron lexendaria atinencia no lexendario do noso país. E *Noriega Varela* apellidado «Poeta da Montaña», cantor das cumes labregas de Mondoñedo, poeta das froles do toxo e das xestas, o lírico da urze e da abedoeira, que sabe dos carreiriños brañegos antre espiñas orballadas, e das noites de luar, e das noites pechas de inverno, e da ledicia do lume beilando na lareira, a ledicia parva e sinxela das fogueiras de San Xoan. Noriega e Cabanillas son os dous grandes poetas que preceden ao gran ciclo xuvenil da poesía galega contemporánea.

Vou intentar analizar dun xeito mui someiro aos principais representantes d'iste ciclo e pra unha maior facilidade agrupareinos en catro grupos, constituídos d'unha maneira subxetiva e cáxeque arbitraria, sin encadramento definitivo de todos eles nos agrupamentos respectivos, anque poda haber unha aproximación relativa.

Poetas creacionistas non gongorinos, que antepoñen a selección de matices á selección de imaxes e veñen dos creacionistas franceses de 1933, de Divoire, de Vildrac, de Jean Cocteau... Podemos considerar antre eles con todo o que tén de relativo este enmarcamento, a: *Manuel Antonio*, o mariñeiro poeta pra quen o veleiro e o pailebote son semáforos de suxestións, coñecedor do lengaxe técnico das cousas do mar, sirvelle pra descubrir en admirábeles metáforas as súas relacións estéticas. Manuel Antonio co seu incomparable libro de versos «De catro a catro» incorporou dun xeito definitivo as novas correntes literarias á poesía galega.

Alvaro Cunqueiro, o poeta mozo, que máis está dando que falar na actualidade. No espazo dun ano leva xa publicados tres libros: «Mar ao Norde», «Poemas do si e non», «Cantiga nova que se chama Riveira», que marcan tres tonos diferentes no seu inusitado temperamento poético. Cunqueiro panrealiza o seu sentimento máis íntimo, e o que parece raro, ás veces casi romántico en todas as cousas. Na primeira obra amóstrase desgravado, xeométrico, en prismas de cristal. Na segunda aparece xa desfeito en todas as cousas. O prisma rompeuse en vidrios escintilantes. Nas cantigas anda a xogar con espellos rotos, coa luz, a iluminación propia dos cancioeiros, que adquire nil unha soltura, unha beleza e unha axilidade extraordinarias. Escoitade sinón, aquela que dí así:

No peteiro do luar
nasceu a erba mollada
ai sí!
Segouna con vento limpo
a risa nova da i alma
ai non!

(Continarase)

da Coroa de Santa Cristiña e nas do coto da Vila. Na primeira a muller que ía cas ovelhas, viu pol-a porta que se abriu como moita xente beilaba dentro. Nas penedras da Labugueira ouvese tecer no interior de elas e na Ponte Avedela hai de seguro unha cidade, na que tecen asimesmo.

Co-ista crenza nas habitacións por baixo de terra, que n-outras ocasións describíense como moi luxosas e ben postas, compre relación os camiños soterrados da clás da que vai dende a Coroa de Santa Cristiña ó río Limia.

As cidades asolagadas.—A unha de elas debe pertencer o cruceiro que existe no Limia e no que tropezan os pes dos nadadores. Débese ter en conta que no nacemento de aquil río, na lagoa Antela ou Beón, está asolagada a cidade de Antioquia, compañeira das de Carregal, Domiños e Lago de Maside, e que é moi posíbele que se trate, no caso que agora comentamos, de unha emigración da lenda limia.

O señor Sant-Iago.—Os mouros da Coroa de Santa Cristiña perecen a maus do Santo Apóstolo cando intentaban levar pro castro a iauga do río Cadás.

A matanza da mouranía é unha contaminación nidia da batalla de Clavixo i-en canto os traballos hidráulicos dos habitantes do castro é posíbele que teñan relación cas

obras das minas de ouro románs popularizadas principalmente pol-o tonél de Monte furado.

A moura que da de beber.—É ista a primeira vez que nos alcontramos no noso folclore castrexo c-unha samaritana de ista caste e temos que confesar non atinamos con interpretación doada. Relixión dos ríos? Virtude salutar das augas? Pode ser, mais é millor estar á espreita de novas aportacións que acraen unha sinificanza que xugamos por demais escura.

As lembranzas históricas.—Pode apuntarse n-iste apartado todo o relativo á capela de San Adrao no coto do seu nome e a da capela da Madanela no coto da Vila, xa que ambos semellan teren existido e aínda dado nome ós lugares en que se emprazaban.

É curiosa a atribución ós mouros da capela de San Adrao, reveladora da elasticidade conque se aprica tal calificativo a calquer cousa antiga, con desprezo absoluto da historia e da cronoloxía.

Con menos seguridade poden dárense como lembranzas históricas as referenzas en col das casas dos mouros e das murallas do coto da Vila.

FLORENTINO LÓPEZ CUEVILLAS E

XURXO LORENZO.

INDICE CULTURAL E ARTISTICO DO RENACIMENTO GALEGO

POF FRANCISCO F. DEL RIEGO

(Proseguimento)

Ficéron festas as mozas
o ventó novo da i-atma
ai síl

A noiya crara do orballo
quebróu seu vidro de noiva
ai non!

E ista outra de métrica descoñecida na nosa literatura, pro que tén un recendo das cantigas noruegas, que impresioa pol-o ritmo e pol-a musicalidade.

No niño novo do vento
hai unha pomba doirada
meu amigo!
Quén poidera namoralá.

Ten ares de fról recente
cousas de recén casada
meu amigo!
Quén poidera namoralá.

Canta o luar i o mencer
en fruta de verde olivo
Quén poidera namoralá
meu amigo!

Tamén tén soma de soma
i andar primeiro de río
Quén poidera namoralá
meu amigo!

Eu digo agora eiquí, denantes de se dar á pubricidade iste derradeiro libro, que terá de producir na crítica i en todos cantos coñecen a obra de Cunqueiro, unha sensación formidable e non agardada.

Luis Pimentel en «Diario de un médico de garda» amósanos unha visión do hospital, en que o patetismo do poema remata desfacéndose sempre n-unha nota de color e de serenidade.

Bal y Gay, lucense coma o anterior, e como o anterior un poeta creacionista tipo, somentes o coñecemos a través de poesías soltas, con que ten colaborado en diversas revistas, e que o sitúan nun prano ergueito da nosa lírica, taes: «Jazs sonámbulo» e a mais coñecida de «Cartón».

Euxenio Montes, poeta de mobilidade máxima, captador de todas as posturas inxeles do noso espírito racial no senso máis popular d-ista verba, aparece así refrexado no seu volume «Versos a tres cas o neto».

Outeiro Espasandín non ten publicado aínda ningún libro, as súas poesías, moitas d-ilas inéditas, exhalan a beleza e a emoción con un matiz novo, con un acento fondo. O ceo e a terra xúntanse no seu elan poético. O ceo de todos os homes e a terra de cada un. Como galego, é un poeta universal.

Poetas dazanovistas con influencia de Juan Ramón Jiménez, de Antonio Machado, de Hölderlin, de Paul Valery. E intento incluír n-iles a: *Amado Carballo*, que no seu primeiro libro de versos «Proel», deunos coma en vaso propio, a promesa da súa orixinalidade, o seu canto tenro e lírico matizado por un trémolo de malancunía. E logo no «Galo», libro póstumo, a emoción dos seus poemas de ritmo e sabor pasteurista, en que a Natureza somellaba recrearse, traguéndonos paisaxes inéditas e perspectivas novas.

Carballo Calero, poeta de senso novísimo entra no campo da lírica galega co seu libro «Vieiros»; un dos mellores logrados na vendima da nosa renacemento. Agora, logo se nos aparecerá con un novo feixe de versos, aínda inéditos, nos que logra, e ceais sexa o único na literatura actual, ao menos na hespañola, introducir á muller na súa obra, con unha función lírica e nun senso de cousa, xugosa e recendente.

Augusto M.^o Casas en «Vento Segrel» aparece enfrenteado por vieiros novos á par de Amado Carballo, conservando, con todo, un lastre tradicional no mellor senso da verba.

Blanco Amor, o autor de «Poema en catro Tempos», é unha das máis finas personalidades da lírica galega. A súa obra é unha sinfonía do mar e no intento un poema de vangarda, que converte ao seu autor no máis típico poeta modernista galego, como ten dito dil Carballo Calero.

Poetas do novo romantismo, entre os cales somentes podemos encadrar a un soio dos actuais, a *Aquilino Iglesia Alvariño*, que se nos revelou primeiro como poeta cheo de pesimismo no seu primeiro libro «Señardá» e que agora con «Corazón ao Vento», aparece-nos con unha auténtica poesía d-í montaña, Senso pagán, Mitoloxía rústica finísima. Afán de ausencia, Nota de color en todos os seus poemas, que máis que estados de azo dil, refrean estallos de azo da natureza. Prova de que son poemas sin trampa, Iglesia Alvariño é un dos valores máis considerables da lírica galega, atopán-

dose no seu libro unha promesa de depuración xa perfectamente crara e limpa da súa poesía.

Poetas que retornan ao primitivo senso lírico dos Cancioeiros, para con mais seguranza seguir a roita emotiva da i-alma da raza. *Bouza-Brey* co recente libro «Nao Senlleira», en que recolle poemas xa publicados, logra o intento de restaurar na poesía actual, as valoracións poéticas dos Cancioeiros i euche un aspecto da nosa lírica no que se non tiña feito ren, e que ademais ven na hora precisa en que aquela somella embarcarse pra viaxes longos e dificultosos. Sigue o ritmo e a métrica medievas e n-isto difrrenciase das cantigas de Cunqueiro, mais lixeiras, anque Bouza haxa acadado o millor ár airoso dos Cancioeiros n-aqueles tan belidos, como: «Quen dera ser nao senlleira —n aquel mar non presentido— das xa mteguilladas terras». Ou n-aquil outro: «Moe, moe rodicio do sol—ai o corpo da nena teda—fitada de evocazóns».

A PINTURA

A pintura actual galega caracterízase pol o seu senso racial. Os pintores de ista hora fan o arte puro apoiándose apaixonadamente no trampolin da vida galega. Os pintores novos da Galicia saben atopar aquí materia pra construír unha lingua universal. Crean pensando na cultura galega e buscan a materia no vivir galego. Pero pensar pra cultura galega, traballar pra ela, significa colaborar no seu avance. E isto equival a facer porque día o paso que hoxe debe de dar. Tal é, e tal aparece a laboura limpa do máis representativo do noso arte presente. Imos á facer dill un análisis lixeiro, especificado en cada un dos seus nomes máis esgrevios.

Castelao.—O seu dibuxo ven do dibuxo alemán-xudeu. De aquí dibuxo que encarnan: Flehter, Paul Klee, Gross. Castelao acada con él unha etapa de preocupación pol-a liña que n-él é expresiva e logo nos dibuxantes que veñen despois vai á ser impresiva. Liquida o senso alemán-xudeu do seu dibuxo por unha preocupación social de temperamento racial —galego— Arte social no mellor senso da verba, distinto e desviado do dos alemáns que remataron n-uaña preocupación social revolucionaria de matiz universal e que fixo perder a expresividade á súa liña. Como pintor, Castelao é inferior ao dibuxante. En «Vento Mareiro». En «Terra de Lobos», óllase vír o concepto de pintura que logo ten de callar en Colmeiro i-en Maside e que fará que sexa posible falar d un xeito eslavo d-istes pintores. Castelao é, a máis, isa sustancia super-humán que se anuncia cando se fala. Que é algo como un humor de vidro desangrado.

Arturo Souto.—É o máis universal dos nosos pintores. Ensaíou total-as formas; dende o cubismo deica o realismo máxico. Agora n-ista derradeira etapa, volta de novo ao realismo máxico. Os seus cadros: Éstampas coloreadas, «Baite de Porto», «Girls», «Mariñeiros con acordeón», son acertos cheos de gracia e de expresividade. Eu penso que, despois de Solano e de Colmeiro, Souto é o pintor que na Península ten o máis vario e formidable número de cores ocres, que n-él acadan unha vitalidade fondísima.

Manuel Colmeiro.—É o primeiro pintor galego de hoxe. Cunqueiro teno caracterizado, n-uaña conferencia inaugural da exposición que está celebrando en Ourense, coma un Cezanne que lle roubou a boca á Barradas e o ollo dereito á Marie Blanchard. De aquí que todol-os seus cadros falen e vexan. Un historiador de arte universal, diante de istes cadros, faría decontado a súa filiación eslava. Colmeiro é un barroco, pero un barroco que correspondera á un senso que o meieval tiña do clásico, por volumes a formas e non por formas a volumes. Colmeiro é un labrego auténtico que pinta e ara coa mesma naturalidade e co mesmo esforzo. Colmeiro é hoxe o pintor galego de máis posibilidades. Entre os seus cadros, en «Cesto con cotelo», aparece a primeira natureza morta que se pinta en Galicia, respondendo á cousas vivas. É un lenzo branco extendido no campo.

Un cesto roto con pan de broa e n-unha esquiña do cadro unha mazá roxa con dazasete roxos diferentes. «Nai e filla» é a súa mellor obra. Obra que habería que mandar en primeiro termo á un auténtico museo de arte moderno. «Hércules na paisaxe» é un mito labrego.

Carlos Maside.—É o que máis cousas sabe e por tanto, o que máis recursos tén, aínda que os empregue con unha honradez máxima. O seu arte está na mesma liña que o de Colmeiro. As figuras dos seus cadros adquiren un volume e unha densidade que os fai cáxeque escultóricos. En Maside, o dibuxante manda nos tonos sempre. Non pinta con pincel. Pinta con espátula e paletina de dar cal os canteiros. O maior valor da súa pintura —i-é mui grande iste valor— consiste na premiosidade, nos volumes. Maside como Colmeiro, son sobre todo, pintores murales, e nun Estado galego con conciencia da súa obriga, istes dous artistas terían paredes que pintar, na seguranza de que o farían coma ninguén en Galicia e coma mui poucos fora d-ela. Os seus cadros principás son: os tellados e rúas composteláns, riquísimos de cor e de liña. Os tonos das casas son carnosos e a composición pódese afirmar rotundamente que é igual á dos tellados de René Clair en «Sous les toits de Paris» ou en «Vive la liberté». Temas campesiños e mariñeiros, son os de «Muller con cabalos», «As peixeiras», «As mulleres sentadas».

Luis Seoane, anque arxentino, é un dibuxante auténticamente galego con un porvir magnífico. O seu dibuxo xa tiña precedentes en Galicia en Fernández Mazas i-en Cebreiro. Pero en Seoane tén unha inxenuidade e ún ritmo que iles non tiñan acadado. As estampas coloreadas son feitas con tintas planas, ou sexa, tintas que se non poden mixturar pra outer tonos e que hai que conquistar a forza de somas. Estas estampas por isa dificultade e pol-a técnica novísima perfectamente orixinal, son unha sorpresa grande pra todos.

Ben y Bóo.—Pintou seis cadros e aos doce días de expólos por primeira vez en Compostela, morreu. Era un primitivo. Por facer cousas como as dil pero peores, Spies pasa por ser hoxe, i-é, un dos mellores pintores de Europa. Nos museos hai cadros de primitivos italiáns de bastante menos valor que á «Muiñeira» de Ben y Bóo.

Laudín.—É un pintor anxélico. Garda municipal en Santiago, foi intuído o seu valer artístico por Maside. En todol os seus cadros hai unha sutileza que él garda i-esconde nos còres máis craros que ninguén pode imaxinar. Co isto fica dito, que aínda que non é un pintor culto, non é un inxenuo. O mellor dos seus cadros, cecáís sexa «O de-nudo de nena».

Torres, está na liña de Souto e tén a mesma preocupación que tén Maside pol-as dimenslóns. Pintor mural como iles.

Laxeiro, Granell e Castro Arines, son promesas magníficas n iste novo camiñar do arte galego pol-os vieiros nacionáns.

A ESCULTURA

Asorey e Bonome, que escomezaran achegándose á aquel punto de onde surtisen as posibilidás da escultura en Galicia, remataron saíndo por camiños trabucados e insospeitados nun escultor galego, anque non creamos a Asorey perdido definitivamente pra nosa tradición artística. Á iste respecto podemos lembrarnos dun ensaio do mestre Unamuno: «El arte de labrar la piedra en Galicia», onde están indicados dun xeito claro e taxativo os vieiros todos da nosa escultura. —*Eiroa Barral* ven á responder á ista tradición, e á iste senso de artesán, de canteiro que chega á escultor e á artista por oficio do seu propio oficio. Falouse de Renoir referíndose á Eiroa. A referencia é xusta i é o mellor eloxio que se lle pode facer. Na «Leiteira», á temática de construción acada todol os planos sin se romper nin manchar en ningún diles. Podemos preguntarnos en cantos es-

cultores modernos se dá iso. Acusouse á Eiroa de indocumentado e ao pouco tempo expuña a «Cabeza de Cristo», que responde á un concepto de clasicismo anti-normativo, que aínda anda nos libros como idea avanzadísima e que sóio Planes e Clará na Península, Peigues en Francia e Mestrowkyck en Serbia, intentaron.

Podemos decir, pois, que a escultura xenuinamente galega, tal como a entendemos n-un senso novo, está hoxe representada por Eiroa, escultor galego e universal.

(Continuarase)

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

VOCABULARIO CASTELLANO-GALLEGO de las Irmandades da Fala, Cruña.

ESTÁNAMOS faltosos d'un vocabulario d'esta caste. Unha chea de materias (prehistoria, historia, arqueoloxía, folklore, etc.) van sendo ben estudadas; en troques, a filoloxía témola ben atrasada. Podemos dicir d'unha vez qu'en Galicia non s'estuda o idioma galego. S'algo queremos saber d'el temos que acudir aos traballos dos portugueses e aínda aos dos dialetoólogos alemás da escola de Hamburgo. E non temos máis traballos indígenas qu'as Gramáticas prácticas elementás de Saco Arce e Lugo Freire (as outras que hai, a de Mirás, etc.), son descoñecidas pra maior parte da gente) e Dicionarios esgotados, com'os de Cubeiro e Valladares, ou incompreto com'os da Academia, ou o dino de loubanza de Carré Alvarellos, s'o seu segundo volume non estivera feito con demasiada presa. Nen tan xiquera hai unha abondosa colleita de léxico. E non falemos da fonética e da sintaxe, que temos pouco menos qu'inéditas. Hai é certo a *Gramática histórica* de García de Diego, que é unha boa guía pra a fonética, feita á base de documentos, e o estudo de Couceiro Freijomil na *Geografía del Reino de Galicia* da Casa Martín de Barcelona. E pa remos de contar. O estudo de Margot Spener, o Dicionario de Eladio Rodríguez González fican inéditos.

D'iste xeito, nós falamos e escribimos en galego sen guía de ningunha caste, atal e como Deus nos deu á entender, anárquicamente, correndo o risco de erramalo. Compren estudos en col da nosa lingua pra traquer á gente cara unha norma engebre e diferenciada. Hoxe o galego estiano forxando escrusivamente os poetas, que por certo, escribeno millor qu'os prosistas, mais aínda antr'os poetas, non todos teñen o gusto depurado nen poseen o genio da lingua, como o posée, por eixemplo, antr'os modernos,

Fermín Bouza Brey. Todos léemos canto podemos os documentos antigos, mais compre que se nos deprenda á leelos ben. E tamén compre escoitar ao pobo.

Por isto todo son tan ben vidas obras coma esta. As Irmandades da Fala recolleron elqui máis de 15.000 vocábulos, e engadieron un valioso apéndice acraratorio, con normas pra o emprego d'unha chea d'elas. Dende logo, non se trata d'unha obra centífeca, senon d'un libro práctico, de gran utilidade pra os escritores que encomenzan, e que foron educados na gramática castelán, e pra léer e escribir somentes a lingua oficial. É ademais unha boa probanza da riqueza da lingua galega endereitada cara o gran público.

O defeito meirande que l'atopamos, é o que os mesmos AA. do Vocabulario expresan n estas verbas: «Como nuestro propósito es el de unificar lo más radicalmente posible la lengua gallega, hemos omitido buen número de voces comarcales.» Non compartimos iste criterio de demasiado estreito; o xeito d'unificar unha lingua non é podala de todo aquilo que non sexa d'usanza geral. Co-isto o que se fai é empobrecer o idioma. O xeito de proceder é precisamente o contrario: recoller todas as «voces comarcales», por restrita que semelle a área geográfica da súa usanza, pra tornalas coñecidas en todo o territorio, co qual enriquecense o léxico común. Por outra banda, os AA. dan moitas veces coma dialetoás, expresións cujo dialetoalismo había ser ben discutible, e aínda hai o reparo de que iste pensar resistese d'un criterio formado en parte nas terras cruñesas e mariñáns. Tamén coidamos que, fora do dito, o Vocabulario podería ser considerablemente aumentado. Iste é labor dos que traballen riba d'el, pois precisamente o mérito millor d'esta obra é o de servir de base pra traballos futuros.

De toda sorte, já hoxe é un gran elemento d'estudo e d'ajuda pra os escritores galegos, que llo deben agradecer ás Irmandades da Fala.

medrando de día en día, en número, en forza e en audacia, que o porvir do mundo non está no que agardan uns e temen outros dos dous bandos en que semella dividido o mundo moderno.

É aínda unha proba de qu'a mocidade non é, com'enantes dicíamos, necesariamente revolucionaria ao xeito que a quixeran os avanzados hespañoles. Esta mocidade prepáralle grandes sorpresas ás esquerdas, principalmente ás peninsulares, que a julgan por Remarque e por Doebelin, porque son os qu'a íles lles simpatizan, e coma quixeran que foran todos. Mais já se vai vendo qu'o non son.

Eiquí mesmo, a carraxe contra do nacio-

nalsocialismo é feroz. Moitos limitáanse á censuraren as súas formas epilépticas, senteren en conta a lei dos opostos, que require que á unha epilepsia teña que responder outra epilepsia, á unha barbarie outra barbarie. O nazionalsocialismo é tan fillo do noso tempo com'o comunismo slavizado, e ten qu'adoutal-as formas do tempo en que vive. O nazionalsocialismo é alemán, ademais, e os alemás tenden á esaxeración, ao escesivo, á violencia, nativamente.

Con todo, ten d'abondo pra ser bó, con ser a úneca forza que na Europa de hoxe se pode opór con eficacia ao marxismo.

(Continuaráse)

INDICE CULTURAL E ARTISTICO DO RENACIMENTO GALEGO

Por FRANCISCO F. DEL RIEGO

(Remate)

A MÚSICA

No século XIX xa, Pondal, Curros e Rosalía cantaran en música lediceira. As verbas voaron baixo da luz milagreira do ceo galego. Foi unha lección de armonía e de vontade. A nosa lingua encheuse de vida. O ar de resoancias. As almas adequiriron simpatías resoadoras. Uns cantos músicos puxeron en música os versos dos poetas. O que se chamaba música culta estaba representada por Chané, por Montes, por Veiga, por Baldomir. Mais ista música era un arrecendo da música teatral da época. Nos nosos tempos, temos catro nomes soados, que enchen dun novo ar e dun contido novo o lirismo da nosa música. Co *Padre Luis Alvarez con Iglesias Vilarelle con Blanco Porto*, magnífico director da Sinfónica pontevedresa, e con *Bal y Gay*, autor dun delicadísimo poema sinfónico sobre poemas de Manuel Antonio; os seus roteiros poden ser un futuro belido i-ergueito.

A PROSA

Iste xénero literario é estudado en todo-os seus matices e dimensións con agarimo e craridade fondas, por ilustres mestres que poñen á gran outura e asumen compridamente a súa representación: O ensaio filosófico, político, literario e centífico. A novela, o conto, o teatro, son denominadores que adquiren relevancia no presente decorrer cultural.

Vicente Risco é un home multitudinario que o atopamos en todo os camiños da nosa cultura. Eu quero soio destacar aquí a súa novela «O Porco de pé», que é unha cousa dabondo extrana na literatura actual. Dila zuga un humorismo racial, paisano que moitas veces non está nas cousas que trata, que soio existe entre o autor e o lector. Ollar sinón aquel xeito de cansalo con ringleiras enormes de nomes inintelixibels e que lle fai rematar ríndose. Risco é tamén, sobre todo, ademáis de teorizador do nacionalismo galego, un folklorista insíñe con marcada base científica.

Otero Pedrayo é o creador da nosa moderna prosa. Guinda pol-a borda da súa nao senlleira os derradeiros lastres de plebeísmo que impedían dignificarse ao noso idioma. Otero Pedrayo logrou a maior parte das parcelas da nosa cultura, destacándose en todas. Fixo novela, e creou conto i-ensaio, chegando á prenitade n-istes dous derradeiros, e todos saben que é hoxe un dos primeiros xeógrafos da Península, que sinte con paixón cada palmo de terra que estuda. Otero Pedrayo, finalmente, pódese decir que está encarrado con todas as roitas máis novas da cultura actual.

Castelao, como prosista, aparécenos con un fino humorismo de fonda raíña galega, como o que da vida ás súas xenias caricaturas, na orixinalísima i-extrana historia macabra «Un ollo de vidro». E como un gran crítico de arte nas impresións dun viaxe de estudo por Europa, publicados co título «Do meu diario» en varios números da revista «Nós».

Xohán Vicente Viqueira, gran espírito galego i-europeo, estudou en Universidás alemás e francesas i-adicou toda a súa vida ás ciencias filosóficas nas que sobresaíu dun xeito inusitado. A súa concencia formada entre as congostras da Terra e perfilada coas novas correntes da Europa que il tiña percorrido, era a concencia dun home preocupado por dar un valor de cultura universal ao movemento nacionalista galego. No libro «Ensayos e poesías» publicado por un fado de amigos despois da súa morte, xúntanse conferencias e artigos encol de custíós pedagóxicas e artísticas, fragmentos e bosqueños de traballos, que responden aos seus anxeios de liberacións ás súas grandes dotes científicas e culturás.

Rafael Dieste en «Os Arquivos do Trasnó» exhibe unha colección de contos orixinaís, que pol-a súa intensidade, pol-a súa emoción humana e pol-a súa linura estética poden figurar á beira de calquer antoloxía. E na «Fiesta Valdeira» comedia en tres lances, destacáse, sobre todo, o primor de lengaxe e a linura de expresión como remate d-unha cálida sensación do ambiente en que se desenrolan as escenas e o vigor psicolóxico dos persoaxes. É unha sensación vivaz do real, animada e robustecida pol-o arte. Dieste co ista obra creou, sin ser deica agora continuado, a verdadeira e única obra de teatro en Galicia.

Euxenio Montes en «Estética da Muíñeira». *Correa Calderón* na súa novela «Conceición singela do ceo» e *Armando Cotarelo* e *Quintanilla* en varias novelas e obras de teatro, contribúen tamén ao engrandecemento das nosas letras.

Alvaro de las Casas e *Filgueira Valverde*, considerados por mín dun xeito nididamente subxectivo, como os mellores prosistas contemporáneos galegos, cultivan tamén todos os eidos culturás. Eu tan soio citaréi como obras acabadas de entrambos: o «Panchito de Rabade» e «Os nenos», respectivamente.

Na prosa científica: *Florentino L. Cuevillas*, considerado como o pai dos estudos prehistóricos galegos, *Sebastián González*, *Xesús Carro* e *Bouza Brey* ensaístas de prehistoria e arqueoloxía.

Na química e na historia natural: *Parga Pondal* e *Luis Iglesias*. E despois os redatores e colaboradores do Boletín eclesiástico «Logos», editado no mosteiro de Poio, e no que se estudan diversos e varios temas de carácter científico.

Derradeiramente, díreivos que iste movemento de reivindicación cultural e de re-

construción galega atopa coma colofón tres feitos outamente suxerente e de relevancia suma pra nosa laboura. O pulo xermolador de vizoso rexurdimento do Seminario de Estudos Galegos. A fundación dos agrupamentos «Ultreya», debida ao seu maior Alvaro de las Casas, e o rexo balbordo dos universitarios composteláns que teiman abrir todas as fiestras da nosa vella Escola cara todos os roteiros do mundo. As posibilidades futuras da nosa terra están aseguradas nestes tres feitos, que con matiz eminentemente cultural tratan de conservar e acentuar as peculiaridades de Galicia, pra colaborar, coma todos os pobos, na creación e mantimento dunha cultura universal.

Guillermo Haas, ten dito que «por doquer a Historia europea nos revela unha grande creación de cultura que comprende á todos os seus membros.» Antre ises membros queremos e temos o dereito de estar nós. Veleiqui os nosos anceios de liberación xustificadós nas nosas arelas de futuro.

Aló en Sant-Iago, superador do arte románico. En Sant-Iago que se rí do sol, da lúa e da lauga.

En Sant-Iago, que xurde da terra e na terra zuga forza mística pra se erguer aos ceos. Albre vivente de lembranzas e xeneracións, aparece de novo o camiño de luces da nosa cultura, que como noutrora o ten de trocar na estrela polipétala en que ha de converxer pol-a lumieira das suas cen estradas todo o máis escolleito da cultura occidental. É a verdadeira lingua da nosa esfera que saí do infindo e vai cara ao infindo, mollada de misterio, tremendo fronte á puberdade ou fronte á morte. É a nova xeneración que sabe escoitala con certidume e con consciencia, que se sente en camiño, no seu propio camiño, ao mesmo tempo que ara en todos os mares e fadiga en todas as estradas.

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

LEENDAS E SUPERSTICIÓS D-ARNOYA

Con motivo d'un estudo humorístico que estou facendo en col de «Don Juan», botéime por estos lugares e aldeas de Arnoya á recoller lendas e contos que tivesen relación co Convidado de Pedra. Aprobeitei as que me fixeron falta, e aquí vouas á dar todas, por si fosen de algún intrés pra alguen.

A primeira contouma Dolores Alonso, e di así: «Pasoulle no Val do Coñedo. Habíalle alí un mozo moi garrido, qu'unha noite convidoulle á cear á catro amigos, e puxéronse de comer e beber como abades; mais ás doce da noite acabóuselles o viño, i-entón dixo un d'iles: —Aver quen é o valente que vay á buscar viño á bodega. Como estaba un pouco lexos da casa, e pra ir á ela había que pasar pol-o camposanto, ninguén se atreveu, pero o que pagaba a cea levantouse e dixo: —Vou eu e convidarei aos que

haxa no camposanto. Así o fixo, e cando chegou fronte á igrexa, viu un bulto branco que se movía, e dirixíndose á el díxolle: —Si queres cear vente conmigo. O bulto non lle respondeu e el siguiu o seu camiño, mais cando quixo meter a chave na porta, volveu a cabeza e viu o pantasma detrás de sí. Abriu e metéronse dentro os dous. Entón o mozo foi á unha cuba de viño, sacou unha xerra e díxolle á estantiga: —Queres beber? I-a estantiga colleu a xerra e dun trago vacioua. Sacou outra e preguntoulle: —Queres máis? I-a estantiga fixo o mesmo, e así que bebeu tres ou catro xerras, o mozo díxolle: —Vai beber ao inferno, pantasma do demo. E colleu o camiño da casa coa estantiga detrás. Ao chegar á porta do camposanto o pantasma parouno e díxolle: —Non convides de noite á ninguén porque che pode custar caro. Á ti non che pasa nada ago-

PRESENCIA DE GALICIA NOS VIEIROS DA ARTE NOVA

POR FRANCISCO F. DEL RIBGO

Señoras e señores:

Eu non din aínda ningunha conferencia encol dun tema que se ceñise estrictamente a un motivo de Arte, e non tremades, non vou a debutar agora. Teimarei dicir cousas que porten o desexo de ser fecundas. Dende logo que non serán cousas novas, sinón máis ben apuntes de lembranzas, e propósitos de aventura cós que infiltrar na vosa conciencia, unha conianza serea nos destiños do Arte, e unha viva paixón pol-o porvir de Galicia debatíndose nos seus vieiros. Mais que conferencia, dictareivos unha conversa encol de conceptos xa sabidos. E por outra banda esta ergueita disposición de pinturas atópase de acordo connigo en non ser propicia pra as conferencias. Despois de ter ollado as obras eiquí eispostas nada se pode dicir de elas que non o digan elas mesmas. De esta pintura coma de toda pintura auténtica, a mín soméllame que soio se pode falar dun xeito que a mín se non me alcanza, e pra o que nin me atopo preparado nin disposto: dunha maneira metafísica e con un fondo espírito de sensibilidade e de comprensión, que son moi difíciles de inventariar nistes intres de desacougo e de desvío. Pódese, en efecto, buscar e perseguir o senso plausible e posíbel de tal clase ou de toda clase de pintura. Xa sei — direi glosando unhas verbas de Corpus Barga — que quenés falan ben de pintura son os cegos, como son os xordos os que falan ben de música; os cegos ou os xordos, é dicir: os críticos. Tídoo do que eu non podó facerme unha auto-

atribución. É por iso pol o que non vou a cometer a impertinencia de falarvos de Arte, eisplicando nin xuzgando, ou sexa, criticando. Propóñome somentes situar notas e repetir ideas que andan flotando no ambiente do mundo culto e na conciencia dos homes novos.

OLLADA DESCRIPTIVA

É tema fundamental da historia do Arte: estudar o fenómeno da sucesión dos estilos. O demais, biografías de artistas, identificación de obras, estudo da evolución artística individual, é mero andamiaxe previo. Os conceptos asíñ teñen de ser eispresión das tendencias que deron forma aos produtos artísticos dunha época; velahí coma non foron outros os que asíñaron axeitadamente, o cerne da tendencia clásica no século dazaseis, coma tamén os da tendencia barroca no dazasete. Nélo radica, cabalmente, o esforzo dos historiadores do Arte que, comprendendo o alcance das tendencias, traballan no descubrimento da motivación, derivada nos produtos que reflexaron.

Por eso coinciden a súa maioría, en que diante dunha obra de Arte non abonda nin o hábito cego do coñecedor, nin o sobrechouto dos espíritos sensíbeis. É dicir, a obra de Arte, representa algo máis que maestría técnica, como tende a considerala o coñecedor, e algo máis que suxestións emocionaes, como se complace en ollala o sensíativo. A obra de Arte, ao dicir de Wölffin, é a concreción dun estilo. Mais, houbo outros

que, coma Taine, buscaron o Arte na célebre teoría do meio, trocádo nunha resultante de influencias que determinan os caracteres do seu estilo. En primeiro termo, sitúase a influencia do meio físico, que pode ser a paisaxe ou o carácter do clima, por exemplo. E en defeito, de él, a do meio social, manifestado nos costumes, no estado histórico, na tradición... Wölfflin, superando esta teoría do meio e desexando anovar o pensamento que a orixina, busca a estreitura que fai posíbel o estado emocional nado da contemplación do Arte. Establece un resultado de diferenciación entre, o arte riguroso que impresioa pol o que é, pol-a súa realidade corpórea; e o Arte pintoresco que inflúe pol-o que parece, pol a impresión do movemento. Spengler, tamén de acordo co a súa concepción do mundo, afirma que o estilo trócase nunha especie de sustancia metafísica que se espresa con carácter equivalente nas distintas formas de cada cultura.

Pro nós —lonxe de intentos pra sentar doiría, ou perfilar camiños— sin desprezias suxerencias tan autorizadas coma determinantes de tendencias ou de estilos, pensamos no Arte auténtico prescindindo de remexer nos seus motivos. No Arte de todas as épocas e de todos os matices que non é precisamente o que é fermoso nin o que agrada. O gran Arte para min —d'acordo con algúns autores— é o que eleva. As obras maestras de todas as Artes, agraden ou desagraden, fáannos sentir a forza da elevación. O escoitar a Sinfonía Pastoral ou Bach, o leer a Shakespeare ou a Sófocles, o contemplar os cadros de Miguel Angel, ou a pintura de Picasso e de Cézanne conmóvenos e soérguenos sempre. Claro que isto pode ser un tema de burla pra os graciosos que surrián do Arte, con ar de superioridade, dende o outo da súa pequenez. Pra os que un cadro do natural vale pol-a «Gioconda»; pra os que un pasodoble algareiro vale por iste vello xordo de Beethoven ou ise compositor sublime de Mozart. Pra os que Delacroix, o único gran talento da pintura romántica francesa, é un pelmazo. Pero eu xa non pensei nunca en dictar unha conferencia encól dun tema coma o que hoxe me ocupa, pra persoas que por adiantado sei teñen de renegar de todo

canto recenda a coorido novo e a tinte de cultura.

O arte, e máis concretamente o arte posterior ao mil oitocentos, que se deslizou deica os nosos días sobor dunha paisaxe crúa, iluminada, conmovedora, tén que ser reivindicado e salvado das tropelias con que o analfabetismo o aldraxou, e das contumacias ateigadas de incompreensión con que o delinaron os seus vexaminadores. Pero quen son ises vexaminadores do arte actual? «Xeralmente uns pobres espritos que non pertencen a unha fronteira nin a outra. Os que sin se submeter ao espiral das avanzadas, nin aos retorcimentos do progreso, porque teñen diante de si o mármoil dun velador, coidan tén a campa do arte novo. E o que teñen tras do propio mármoil son os seus propios pés fediondos a colillas e a século dazanove». Non se pode abandonar nin desprezias o sentir dunha corrente anovadora, cando ista corrente vibra ao compaso da época que a despertou. O Renacemento do século quince e o Novecentismo do século vinte teñen ise magnífico valimento, que significa sincronizar o estado de paixón e de azo, da etapa que os fixo xurdir.

Así o arte renacentista queimouse de ledicia na renovación de dous vieiros: «A via Careggi de Florencia, encól da que se sentaron as bases da volta a Platón e ao mundo antigo, é a Via das escavacións, sobor da que desenterraron os amadores de esculturas e moedas, torsos e textos do helenismo, pol-o meio da rica terra romá».

Así o Arte de hoxe, dibuxouse en corpo avante no cerne dun soio camiño; a súa propia impotencia pra se trocar en Natureza. Velahí a súa significación, a de ser un Arte i-pido. Como a música de hoxe é música ispida. I, en fin, a pintura de hoxe é a pintura máis verídica de toda a historia do Arte, porque nos dá a maior verdade que ela pode decirnos, ou sexa, a verdade de si mesma.

Brión e outros muitos autores quixeron ver, e de tal xeito o proclamaron, ao primeiro pintor moderno na personalidade de *Gioto*. Pero *Gioto*, situado na metade dunha encrucillada histórica tan batida por intensas correntes de Arte — bizantinismo, pre renacementismo, primitivismo xermanico — o mis-

mo pode ser o primeiro pintor moderno que o derradeiro pintor bizantino.

A traítoría ondulante e viva da pintura nova, estreítase e ensanchase nunha paisaxe heroica, pol-a que, coma rodas en rieles, decorren nomes e feitos, obras e lembranzas. Do Renacemento ficou resolto o problema de armonizar todos os elementos da figura. Despois Leonardo veu a conquistar o clarescuro que tiña de lograr seguidamente a súa madurez coa Escola veneciana. Iníciáanse, logo, as grandes vacilacións do século dazaoito, entre o realismo e o clasicismo. Dubídase entre imitar a Natureza ou imitar ao Arte mesmo. E nises intres de dúbidas e de inquedanzas, de meandros e sinuosidades, xurde un nome, o nome de David. *David* que aparece revolucionario, dentro do senso evolutivo histórico do Arte, tirando a súa pedra contra o concepto da cultura antiga. *Yngres*, aspira máis tarde ao clasicismo, pensa en Rafael, pero xa hai nel unha pora inxenuidade. *Delacroix* ven detrás, colmado dun fervor rebelde, e co-a súa pintura divisionista é un auténtico precursor do impresionismo. Pero o que inflúe xa dunha maneira definitiva na falanxe impresionista, é o pintor *Monet*.

Aos poucos instantes, no ano 1874, todos os que compoñían aquela falanxe, organiza unha Exposición co as obras de todos. *Claude Monet* espón tamén, entre outros, o seu cadro tidoado «Impresión: Sol salinte», e diste cadro xurde o epíteto de «impresionistas» con que os calificou un mediocre crítico de aquela hora, pero que tiña de perdurar, marcando unha época na historia da pintura nova. Do Arte impresionista decía Picaso, contemplando un cadro da súa escola: «Neste cadro hai chuvia, hai albres, hai casas, hai todo menos pintura». E en efecto, que non se pode dar unha definición nin máis cabal nin máis esaiña do que aquel Arte significou. Pero aínda houbo alguén que buscando unha correspondencia no filosófico, ao que no artístico o Impresionismo representaba, delibrouno, noutro exemplo de retraso; na chamada Fenomenoloxía. O impresionismo pra os pintores —continúa Euxenio d'Ors— veu a ser o que poderíamos chamar «Declaración dos Dereitos do home e do cidadán» a

beneficio disa plebe espiritual constituída pol-as *sensacións fuxitivas*, elementos aos que non tiña dado valor o Arte tradicional, namorado non só do aspecto das cousas sinón do que Poussin chama o seu prospeito, é dicir, a súa racional, legal, tectónica entidade. Pois igual que o Impresionismo fixo co-as sensacións fuxitivas, a Fenomenoloxía teimou facer, entre os filósofos, co-as *puras presentacións de conciencia*, cós desvenceillados *fenómenos*, ergueitos por ela, á categoría de *axetos*. Por iste xeito de correspondencia entre unha corrente filosófica e outra pictórica, califica o citado autor, a Bonnard de fenomenólogo, dentro da pintura contemporánea, a Cézanne de platónico, e coma vengador sarcástico da Impresión, a Giorgio de Chirico que rexurde contra do Impresionismo, máis que os valores inmarcesibéis da eternidade, a morta anécdota do clasicismo.

Houbo quince anos máis tarde outro Arte que se denominou *Expresionista* e que iba precisamente a erguer un senso contrario ao do que o Arte Impresionista delibrou. Gauguin, van Gogh e algún máis, tremolaron un famoso manifesto en que decían a esencia artística da corrente que postulaban: unha transfiguración da natureza por meio dunha vigorosa simplificación plástica e lineal. Solo tén xustificación artística —decían— a idea que o artista se fragua das formas e cores das cousas. E nela, cabalmente, radica a entrana do movemento que comportaba o tido de oposición, na verba: *Expresionismo*.

Despois, ise movemento esceicional que veu a ser como a táboa de salvación na que se salvaron en ergueita aventura, as esencias incorruptibles da verdadeira pintura: *O cubismo*. O cubismo que tivo coma pai e coma mentor a Pablo Picasso. Indubidabelmente que non toda a obra pictórica de Picasso é cubista. Hai que mostrarse un pouco reacio en atribuir propósitos a un pintor coma o ilustre malagueño, que é pintor estrictamente e non sabe ser outra cousa, o pintor cecais por eso máis flotante, máis boiante do seu tempo. Sobor das pinturas de Picasso erguéronse moitodume de teorías; pero él é un dos pintores que teorizaron me-

nos. Hai un concepto na súa obra que a define e a enaltece. Iste concepto refréxase nunha alocución verbal sintética: *atopar*. Velahí unha verba que resume maravelosamente toda a pintura, en cuia base téñ que haber indefectiblemente a inspiración que atopar, á intuición que adiviña, endexamáis o cerebralismo que busea. «Intento representar o que atopei, non o que busco», decía Picasso. «En Arte as intencións non teñen ningún valor». Belida defensa do automatismo que é, precisamente, adonde hai que ir a buscar a clave da súa pintura. Non ás matemáticas, nin ao psico-análisis, nin á xeometría. Automatismo, inspiración, intuición; atopar, atopar e atopar constantemente con inusitado estremecimento inspirado..... Eis o segredo de Pablo Picasso que crea co seu pincel animado ininterrumpidamente do imponderabel tremer vital, todo o aspecto dunha época. Aspetto que lle valeu no pensamento de muitos a categoría de farsante, sin que eso fose óbice pra que o Arte por él iniciado chegase a universalizarse, sobre todo nas súas primeiras consecuencias, a crítica da pintura impresionista e da pintura concreta. Aínda máis, a súa propagación chegou até as aplicacións máis prácticas da pintura, orixinando éso a súa desvirtuación. Durante muito tempo as xentes non entendían os cadros eispostos nas Eisposicións cubistas, e sin embargo levaban déles a ollada dos cadros cubistas pra incrustala en todol-os xeitos de manifestación luxosa e de arquitectura caseira.

Pro nisa victoria tan ben lograda do cubismo contra do impresionismo pictórico, houbo ademáis artistas que proclamaron a morte da pintura *visual*, postulando unha pintura *táctil* que puidese ser gozada co as puntas dos dedos. Restañouse así do cadro toda tenura de coor pra esculpir na tela coma os bós imaxineiros tiñan pintado na escultura. Un día penouse en suprimir a luz pra que caese o arte tradicional da visión pura, facéndoa moura. Tal teimóu facer Rafael Barradas, trocado en verdugo da pintura, en frenético antipapa do Arte. Era cando o poeta buscaba de café en café a imaxe triple, e o pintor remexía en procura da representación táctilica.....

O *suprarealismo*, alimenta coma movemento artístico unha tónica que en derradeira instancia sigue o procedemento de outras escolas do ambiente novo: destacar de antre todol-os elementos que xuntos constituíen a obra de Arte, un solo —a forma líneal, ou o volume, ou a coor, ou a metáfora— e soerguelo ao rango de elemento esencial e único.

O surrealismo afasta a unha beira os factos conscentes da elaboración artística, deixando obrar eisclusivamente ao inconsciente. Agora que, por unha ironía ineisplicabel, é frecuente que se gaben as obras cubistas por certas armuñas de coor e unha pintura impresionista por algún acerto de eispresión voluminosa.

Atal foi a fluencia evolutiva do arte, en razón da súa significación vitalizadora. Do cubismo, pode afirmarse que logrou conquistas i expansión porque veu a ser a solución duns cantos problemas esencialmente plásticos e porque se definiu nunha necesidade viva da pintura que se estaba desvirtuando. O cubismo pra Corpus Barga, foi o imperio dos persas na pintura. Picasso, cal Ciro o Grande, fixo imposibeis as novas emigracións asiáticas, o movemento periódico do Arte en París.

Acabouse o carrusel, si continúa o feirado arte pictórico. Inútei ollar xa aos pintores coma naturalistas, impresionistas, feristas, cubistas, expresionistas, avanguardistas: non hai máis remedio que voltar a ollalos coma pintores. Agora a pintura que estamos vivindo é a que xa sin temor cada artista pode pintar como queira.

Estamos en Arte, igual que en todas as cousas vivindo a pulmón pleno a verdade do progreso, sincronizada co-a situación dos tempos. Nista hora da música pura, do rascaceos, do avión, da radio, do cine sonoro, das revolucións eistremas, non se podía ficar rezagado labourando en contra da vida do progredir humán i espóndonos a que ise progredir nos arrolase. Precisábase isa attitude do Arte pra que o desprecio das xeneracións vindoiras non criticase o retraso na evolución, e pra que o Arte reflexase esaitamente o sentir da cultura aitual revelándose nas súas intimidades máis ocultas, na representación de si mesma pol os propios valo-

res, sin recurrir ao artificio dunha púdica penumbra, sinón asomándose na súa claridade máis sustancial.

Pero si a pintura tén por todo o dito unha categoría de prisma universalista e por outra banda debe de resolverse baixo daquel prisma co-a materia do vivir de cada país, con que a compón o artista a él pertescente e por él sentido, que xeito teñen de armoñizarse entrambos conceptos?

Indubidabelmente que é a idea de cultura, dentro da cal o senso do arte atópase comprendido, a que nos ha de dar a solución do problema. E a idea de cultura derivase, coma resultante, da concepción que se teña en col da Patria. E a concepción da Patria resólvese pra mín nunha diferenciación de espíritos, cada un dos caes e-ixe a súa autonomía. A súa independencia. A súa vida a se. En relación de correspondencia cós demais. Ou sexa, a outa e consagrada verdade universal dos nacionalismos. Nacionalismo é a afirmación de toda cousa nada no cerne dun pobo: dos seus costumes, das suas artes, do seu idioma; máis aínda, é progredir pra ista afirmación cada vegada máis ergueita, máis grande, máis apaixonada.

As nacións —como di Viqueira— son os puntaes verdadeiros da cultura. A humanidade desfáise en nacións, porque precisa órgaos. As nacións, pois, son órgaos da humanidade con misións que cumprir. A de Galicia chega e por eso rexurde. Veleiquí por qué se armoñizan perfectamente os dous conceptos que citaba denanteriormente e que poden parecer tan disímiles, tanto na pintura coma en calqueira outra manifestación do espírito, nacionalismo e universalismo. Nacionalismo e universalismo que se funden nunha mesma impresión de progreso e de actualidade.

En canto á idea do arte, pode afirmarse que en Galicia hai un Arte propio, un Arte galego que tén de perdurar indefeitabelmente ao traveso dos tempos e das innovacións, porque se está sedimentando nun efectivo progreso do mundo, porque os artistas que o compoñen non viven de recetas concedéndolle todo aos gustos do público, sinón que manteñen, pol-a contra, unha traieitoria nova e valente, aínda eispondose, como na

realidade pasa, a que os espíritos záfos e aldeáns con unha desconfianza e unha priquiza mental verdadeiramente exemprar, a tachen de camelo, cando non con insultos e vergoñentos xuicios adversos.

Carecemos, nós, dunha auténtica tradición pictórica. O século dazaseis apenas deu pintores á nosa Terra, e os que deu adolecían de falla de releve, sin que patentizasen valor algún. O mesmo ocorreu cò seguinte século dazasete. O dazaíto comeza a tór certo releve naquel aspecto con Figueroa e Ferro, ántre outros. Despóis, dibuxouse un lixeiro atisbo de soerguemento na época romántica que contóu con Villaamil, ategado de aletos innovadores e definido nun espírito corrista. Logo Avendaño. Mais tarde Carrero, Parada, Justel, Xoaquín Vaamonde... Pero todos pasaron e non fica déles ningunha lembranza, precisamente, porque na súa obra non latexa a vida do verdadeiro Arte; o mesmo que pasou con outros pintores que lles sucederon; o que está ocorrendo con moitos pintores da actualidade que, por enriba da misión esencial da pintura, buscan ante todo, o efecto moral das suas obras sobre do contemplador.

Pero, en troques, contamos hoxe con un núcleo arriscado de valores que persiguen no seu Arte o Arte mesmo, tanto coma un desíño de categorizar o senso e a luz da Terra galega. Tomaremos de exemplo varios nomes. Todos conquiren co-a súa pintura o desíño que se propoñen. Si os medimos antre sí trabucarámonos fatalmente. «Non hai xeito, din as matemáticas, de comparar cantidades heteroxéneas». Por outra banda, dinos Goethe, na súa poesía «Modernos»: «Cómo se pode comparar Hans van Eyck con Fidias? Eu vos insino que debe esquecerse o un pol-o outro. Si consideráseis sempre un déles ¿poderíase aínda estimalo? Así é o Arte, así o mundo: cada cousa agrada en virtude das outras cousas.

Castelao é o artista de Galicia, consagrado en todo os sentidos. Mantén na súa obra unha liña realista que lle fai plantarse frente a Europa contra o futurismo, nistas conclusións, do seu *Diario*: «Eu ben quero ser un artista do meu tempo e así coma o son da miña terra. Mais como aceptar as cousas do

Arte novo en París, si casi todas elas están alonxadas da natureza? Si me desen a escoller eu prefiro ser home da miña Terra e máis me enséña un albre que unha escola. Compre facer Arte e non filosofía. Os pintores temos que ir ao pobo como van os músicos. Velahí a nosa canteira».

Indiscutibelmente que é inxusta esta postura daquela época en Castelao. Soio perdonable nél porque é a alma da pintura toda que se produxo despois en Galicia no senso novo e pra o que gardou posteriormente a máisima comprensión. Castelao é coma sustancia super human que se anuncia cando se fala. É coma un humor de vidro desangrado. É o espírito románico e popular da Terra, as candas das restrevas montesías e a roda dentada das costas, onde as escumas erguen os seus alaridos de auto sacramental. O Drama de Galicia ergueito en perfíles plásticos.

Colmeiro, como xa apuntei noutra ocasión, é un pintor barroco, pero un barroco que correspondera a un senso que o meieval tiña do clásico, por volumes a formas e non por formas a volumes. Pode considerarse no plano máis outo da pintura galega de hoxe e cunha riqueza artística, a máis ategada de posibilidades. Enroitáanse os seus cadros por un camiño que puidera estar afillado orixinariamente a unha concepción eslava e defínense nun inusitado poder de luz —por eso ollan estes cadros— e nun claro alento de motivos novos e inmorredoiros—por eso tamén falan os seus cadros.

Souto que ensaiou toda as formas da moderna pintura, tinxido con ares fortes de universalidade, pensou a maioría dos seus cadros con un senso decorativo cuio perfecto desenrolo ha de ter lugar, necesariamente, en plena arquitectura, sobor dun lenzo de parede, coma decoración mural. E Maside, o pintor de máisima honradez e de moitume de recursos, facendo estampas, non se deixa vencer pol-as máis audaces e sabrosas solucións do volume no Arte exipcio. É un pintor mural coma Colmeiro e coma Souto e coma Juan Luís, todos os que, teñen asimilado con grande capacitación inspirativa, a verdade do plano e fálannos en puro lenguaje de dimensións.

Torres, Seoane, Laxeiro, Virxilio Blanco...

entróncanse, tamén, con unha persoalidade recia neste afán da Galicia nova de facer o Arte pol-o Arte, en razón de que a pintura se feche en si mesma e faga o que lle día a gana no seu propio mundo, o mundo do plástico, independizado de capacidade pra se trocar en natureza. E si así non fose, a pintura non eisistiría, xa que o afeitoado aos oxetos belos, adquiriríraos, mellor que encargar as suas imperfeitas imaxes. E si así non fora, tamén, si se quixese buscar a maior e máis esalta somellanza antre o ser real e o lenzo artístico, non tería razón de eisistir o Arte pictórico, o naturalmente eisplícabel era recurrir ao cine e á fotografía. Pero afortunadamente a pintura é o que quere ser, e o que está na propia pintura, na órbita do seu universo. Así o quixeron ollar os nosos pintores desta hora dibuxando os seus contornos internacionaes con un matiz nacional de Galicia improntado co-as alocucións máis rexas do noso vivir diferenciado, da nosa realidade dramática e do noso pulo galego.

Eu hoxe, ao vtr invitado a eisplícicar esta conferencia nunha Eisposición de Arte, tiña os meus receios por non saber sobor de que Arte, diante de que Arte iba a falar. Logo, despois de admirados detidamente estes cadros, xa non me cabe a máis lixeira dúbida. Atopámonos diante dun pintor de corpo inteiro cuia obra se define por si mesma, sin necesidade de eloxios nin de comentarios ao marxe.

Virxilio Blanco é un artista rexo de senso novísimo e de fonda raizame galego. Coma outro pintor xa citado —Carlos Maside— non pinta con pincel, pinta con espátula.

O seu galeguismo contrasta a súa obra cõ noso ambiente, cõ noso gusto. O seu galeguismo é tan firme e acusado que, aínda traballando lonxe da Terra, eisixelle prá súa obra, o eco familiar distas montañas, e o balbordo salgado do noso mar.

A súa modernidade obrígaos, por virtude de tẽr o seu pensamento na cultura autóctona, a traballar pra ela, o que significa tanto coma colaborar no seu avance. A súa modernidade, en fin, sométeo á improba tarefa de contribuir a que a nosa pintura día hoxe o paso que definitivamente debe de dar.

Diante dos cadros que compoñen esta Exposición óllase todo eso e muito máis. Óllase, por exemplo, que a súa pintura non necesita ollos humanos pra mirar ao espeitador. Porque é a pintura a que contempla aos visitantes e non os visitantes á pintura, como nas rúas, os que están nos balcóns ou nas terrazas dos cafés, son os contempladores dos que pasan. E nin siquera fai falta un ollo de animal nin un ollo de máquina. Os cadros que máis miran son cecáis os que representan paisaxes. Têdes comprendido que chamo ollada da pintura — coma certo escritor cuio nome non me é fácil lembrar — á luz da mesma pintura. E esta de Virxilio Blanco, certa e indubidabelmente, que a tén. Con ela non recolle modas caídas nin simulacións depravadas, sinón as francas suposicións da vida, e sin que fiquen soltos os cooríns da pintura en artificio de papel de seda. A súa é, carne e sangue, claro balcón do mundo, sempre a pintura difinición o siño, compaitando os aramios.

O malo é que ante a aitude do novo Arte e dos seus postuladores e defensores en Galicia, ergueuse un revo de impúdicos ataques, e a desorgaizada orgaización dos reitores oficiaes e dos pequenos mecenas, abandoa lixeiramente aos auténticos e verdadeiros artistas da nosa Terra, namentras que ampara por todol-os meios ao primeiro comerciante do Arte, que tan a miúdo xurde pol-os camiños da Patria Galega, vendendo a idea da pintura e postergando os motivos de Galicia. Diante dëso non cabe máis que unha campaña saudabel por banda dos espíritos escolleitos, a prol da salvación do noso Arte peculiar e novo.

Lémbromë arestora dunha pasaxe histórica que é un exemplo vivo da realidade aitual: Fai uns dez séculos, namentras Europa se atopaba sumida nas negruras da espeitación do ano mil, frolecia en Persia o poeta Firdusi. Frolecia baixo o poder dun Sultán, que era ao mesmo tempo, o señor dos seus servicios e o discípulo das suas cancións. A máis belida distas, encárrego diste Sultán, foi. Mamud, que asín se chamaba, ofrecéu en premio a Firdusi sesenta mil moedas de ouro. Rematado que estivo o poema, o poeta envioullo ao Sultán. Mais iste, por avaricia

ou por envexa, en vez de sesenta mil moedas de ouro, envioulle sesenta mil moedas de prata, en ocasión en que Firdusi estaba no baño. E o poeta sentindo o pensamento do seu señor, colleu o premio, distribujino en tres partes iguais i entregóu, unha ao bañista, outra ao mensaxeiro, e outra a un escravo que o servía. Logo fuxiu, alonxándose da persecución do Sultán. Cando era xa vello e dera fin á súa vida vagabunda, Mamud arrependido, enviou ao poeta o ouro do premio ofrecido. Mais cando o mensaxeiro entraba por unha porta da cibdade, saía pol-a outra o cadavre de Firdusi pra deitar a súa gloria nos confins derradeiros da eternidade.

Tamén, dun xeito somellante, cando queira reivindicarse o arte logrado cò esforzo valente dos artistas dista hora, xa os artistas terán desaparecido sacrificados en aras da indiferencia pública, anque coa satisfacción de terse entregado en corpo e ialma á grande empresa de salvar a Galicia e ao seu arte, que tén de ficar, coma pulo sefeiro de innovación no panorama vital do noso porvir.

E nada máis, señoras e señores, cò istas catro ideas que vos levo eisposto, penso que vos apuntei unha aitude diante do arte que non pode ser máis que a aitude esixida pol-o progreso da humanidade, por unha forza superior do mundo enteiro, da que non podemos desvencellar a Galicia.

A primeira finalidade do noso movemento nacional é refacer na historia a siñificación ecuménica da nación galega. Refacer de novo a nosa Patria, equivale a tanto, coma proieitar sobor dun porvir—dende o presente saturado de verdades novas— o segredo dun pasado xenial. E si Galicia ha de tñr ista valorización cultural de persoa diferenciada na Asambreia da humanidade, precisa de contornos que a avalen. Por eso nós colocamos pol as esquíñas do ar da nosa Terra, as inqueданzas máis grandes dun futuro nacional. Por eso, ollando bñ aos ollos normativos, trascendentales da Europa nova, tecemos con materia galega, un arte universal. Por eso, ante un programa que se afunde, ante unha táctica anacrónica que fracasa, a mocidade galega, que é nosa i é do mundo, anda a burilar còs seus máis graudes entu-

samos, o pregón de valores imponderábel que determina a persistencia no tempo e ao traveso do espazo, de Galicia. De Galicia, nación na súa política que ten de ser diña, ceibe, idealista e nova. De Galicia, nación na súa cultura que ten de ser fecunda e acunada coa alma racial pra se fundir, logo, con personalidade propia, baixo do novo crisma: univ-rso. De Galicia, nación na súa poesía, na súa prosa, no seu arte, en fin, que significa tanto coma conquistar o seu avance que, precisamente, por ser auténtico, é vital. Isto non é toleria, nin snobismo. É señoras e señores, o senso verdadeiro da revolución

que é preciso operar definitivamente en Galicia, pra constituila, en consecuencia, no noso propio benestar espiritual e na súa finalidade resurreita e xenial.

Eu, sin sairme dos lindeiros do arte, atopo nel, no que trazaron os imaxineiros do noso meioevo, coma niste que se desliza pol-os novos camiños e do que é un espoñente real Virxilio Blanco, unha invitación pra voltar ao xenio íntimo de Galicia. Unha orde que encerra todo un plan de marcha pra alzar isa imaxe de Patria que arelamos, por enriba de toda a xuventude do mundo.

M I T T E L E U R O P A

(Proseguimento de Da Alemaña)

por VICENTE RISCO

II VIENA

O postre foi melón, uvas e un préxego moi bó.

As señoras falaron o que quixeron, e eu calado. Había unha mais nova, fea e repunante qu'a todo lle puña chatas, sobre todo ás persoas de quen falaban. Tiña unha fala fingida que lle saía por un bico estreito qu'ela puña de cú de polo. Era atacante.

Fumamos, din as boas noites, e funme deitar.

UN DIA D'ENCERRO

Durmin moito. Cando m'erguin, precurei a hora e eran as dez. Búlin a presa pra ir á misa na Elisabeth Kirche. Ouvín a de onze. A gente cantaba, pero non houbo sermón. Despois da misa pecheime na casa, porque tiña qu'escribir, arranjar os papeis, clasificar as notas, preparar traballo, e isto todo levaba tempo. Estiven sentado á mesa, por fronte ao páteo feo. Ademais, chovía.

Chamaron a xantar. As señoras ja eran sete. Á miña beira puxeron unha rapaza noviña, nen feia nen bonita, pasadeira, c'un naris raro, cortado en bisel. Toda queimada do sol, moi acesas as meixelas, o encarnado

faguialle brillar mais os ollos azúes crardos. Estaba calada, coma min. As outras falaban.

Falaron d'unha coñecida d'elas, qu'acababa de casar. Casara c'un rapaz escritor, de relixión evangélica. A dos anteollos coñeciao; a repunante tamén.

A repunante falou d'il con acenos de desprecio no bico de cú de polo: si, era escritor, pero moi bohemio, non tiña ningunha sociedade... Eu matinaba pra contra min: quen cho dera a tí, pouco chiste! A vella comentaba pódose no plato compota, en compañía da carne con salsa e croquetas de pataca que nos deron despois da sopa:

—*Schiffstetter!*

Semellaba ironizar á conta do escritor.

Despois do plato aquí, serviron arroz en dulce. Se non estivera un pouco compauto de mais, estar estaba ben. Por riba tiña unha salsa de chicolate. Velehi está onde fun atopar unha das nosas millores lambiscadas. Veredes que a cociña préstase a un fondo estudo geográfico e etnográfico; por iso e pol-o demais, non perdo ocasión de falar d'ela.

Despois de xantar, coma non tiña tabaco, fun tomar café n-un café d'eiquí do barrio,

tamén café de vila rural, con espellos pequenos nas paredes. Déronme o café con *Sahne* e con dous jornais, dos que, por non faguer disprecho, leín un. Por il entereime da unión eleitoral, en Berlín, dos nacionalsocialistas cos comunistas. Diredes: o qu'un vé n iste mundo! E non é tan d'ise geito. Son tantas as semellanzas, que non precisan ser extremos pra tocárense. O espricito ben precisaría un curso de politeca, unha das cousas da que todos falan e ningún entende; ademais que parte do esencial ja a deixei dita, e agora hai cousas milliores de que falar.

Fixenme con tabaco e tornei á casa. E traballei e matinei longamente nas miñas cousas, n-aquela tristeira soedade, frente ao páteo escureto onde chovía sen descanso

... *«comme il pleut sur la ville»*

N-esas cousas que se pensan e se calan. N-esas cousas que son d'un e somentes d'un o mais propio, o tesouro espiritoal de ditas e de penas qu'un agarda pra sí, e que son o único importante que hai no mundo, a verdadeira vida acochada na intimidade, da que ceceáis nen tan xiquera a morte o pode privar, pr'a qu'un non desexa tampouco ningún río Limia que lle dea esquecemento, porqu'aínda a dor pasada énos tan querida que nona quer perder nosa memoria. Santa memoria, idéntica á y-alma. Se Platón dixo que saber é lembrar, eu digo mais: vivir é lembrar. O recordo e mais o ser son a mesma cousa. E eu son da terra da lembranza e do lirismo, ond'aínda é posíbele a suma intimidade, o solagamento total do home en si mesmo, e eiquí, longe de todo o mais amado, sinto con delicioso medo renascer o introvertido qu'eu fun cand'eu era e que deixei de ser en parte, pra gastar, malpocado, tanto do meu ser.

A ninguén se pode aconsellar que faga o qu'un fai; os gustos —di Nietzsche— poden ser difrentes. Non me debe intresar tampouco dar consellos, pra qué? Mais vós, os que sexades capaces de gustar a vida interior, veleiquí o que vos digo: ben está o escribir, e locir, e saber e facer, mais quen ten dereito a que escribades e fagades? Que fermoso e que fondo é o silencio, que digno e que nobre! E que ordinario e baixo o balborde e a

leira onde calquera ten a palabra! Gardai por tanto, aforrai a vosa y-alma.

Cando chamaron pra cear andaba eu lonxe, mais retornei sen pena. Fun un pouco sonámbulo ao comedor. As señoras eran oito, e na outra cabeceira había un señor vello de manífecha facha, cabelo e bigotes com'as neves dos Alpes d'onde baixa o Danubio, o qual ergueuse moi fino pra me vir dal-a man. En Viena, case todoi-os señores semellan Archiduques, e vése qu'aínda se conservan as maneiras do bon tempo vello. Pensa un se non serán istes modestos señores de facha aristocrática qu'un atopa na rua, títulos da Corte dos Habsburg arruñados pol-a revolución, ou se non se trata mais ben d'unha raza extraprdinariamente afinada e distinta deica ser naturalmente aristocrática. Porque d'istes tipos non se ven en Berlín, nen en Praga. Non precisan penachos nen uniformes pra semellaren tipos cortesáns, senón qu'o levan no seu natural, coma de nacencia. Cecais foi o eixemplo educativo da corte imperial o que produciu istes modelos de seleición, já tan escasos no mundo, e por elo mais valiosos.

Déronnos macarrón con salsa de tomate doce, que francamente, non me gustou nada, e compota de pera. Á miña veira estaba a rapaza queimada do sol, calada coma sempre. O señor aquí bebía cerveza. Eu nona pedín por non facer rubil-a conta. Fumamos, saudei e funme deitar.

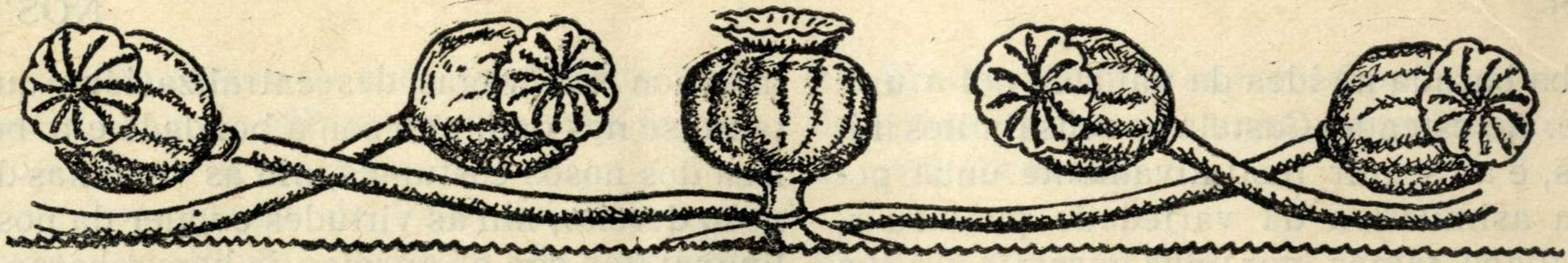
Enantes tratei de seguill-o fio do meu pensamento anterior, mais já foron outras cousas as que viñeron á cabeza. Aínda as andiven perseguindo unha miga.

Por fin metinme no leito. Fora un día descansado.

OFICIÑA

Erguinme ás nove da mañá. Despois do almuerzo, fixen chamar por teléfono ao señor Fadrús, pra quen traguía unha carta de Berlín. Responderon qu'iba no Ministerio d'Instrución pública, Minoretan Platz.

Conque, vestinme de señorito, e fun á Karolinen Platz coller o autobús, e cheguei á Stephen Platz. Estiven na catedral, porque era a Virgen dos Remédeos, perguntei a que

ESPRITO POLITICO E FORMA CULTURAL DA NOVA GALICIA

«NOTAS PRA UNHA XUVENTUDE NACIONALISTA NOSA».

POR FRANCISCO F. DEL RIEGO.

INTROITO

Nista hora total-as aitividades do nacionalismo galego atópanse plasmadas no desexo de reclamar o recoñecimento da persoalidade de Galicia pra anovar a sua autóctona cultura, pra defender a sua autodeterminación política, pra integrar na comunidade dos pobos, a liberdade do noso pobo, pra que Galicia, en fin, «cumprindo os seus destiños histórtcos, encha o imperativo que representa o seu vencellamento a unha superior unidade humá, que teime asegurar, guindando coas fronteiras, a paz dos pobos e o benestar dos homes».

O noso principio nacional, pois, concretízase nas verbas devanditas. Pascal Mancini no seu discurso de apertura da Cátedra de Dereito Internacional de Turín, decía: «nación é unha sociedade natural de homes e de lingua, que aceita unha *communanza* de vida e de concencia social». Pascal Mancini era esixente e coidaba, sin dúbida, nunha nación ideal á cal Italia podía somellarse en algo. Sociedade natural. Cádruple unidade de territorio, de orixe, de costumes e de lingua. É moito pedir. Aceitemos, logo, que aínda fallando algunha das condicións da nación ideal que Pascal Mancini definiía, poden eisistir e durar nacións da máis imperfecta eetroitura física i espiritual. Aceitemos que algunha distas condicións, por si soias, poden crear unha nación. Un nacionalista francés —René Johannet— no seu libro «Le

principe des nationalités», que é un alegato contra do dereito á libre determinación dos pobos, dinos simplificando as cousas, que «Alemaña é unha raza, Exipto un río, A Gran Bretaña unha illa, Austria-Hungría unha política, Italia unha lingua, Turquía unha conquista, Os Estados Unidos un territorio, Prusia un estado. Francia unha dinastía, unha tradición, un territorio».

Con todo isto, en Hespaña onde se té n producido a unidade económica e a unidade política, non xurdiu a nacionalidade hespañola. A Península sigue sendo o que foi sempre: unha realidade primaria; un armazón xeográfico limitado por dous mares e unha fronteira natural; vasta cunca de escuras afinidás e repul-ións, que nas condicións atuais de vida e de civilización se non funden coma se non fundiron endexamáis. É que non eisistiu a vontade de ser unha nación. É que se non té n determinado a meditación duns orixes comúns, nin ficaron nunca manifestacións dunha tradición sólida. A política autoritaria e o Estado absorvente non conqueriron levar a cabo a consolidación do que deu en chamarse unidade hespañola. Privouse de liberdade ás nacionalidás ibéricas. Es: ranguláronse os seus instintos tradicionaes. Pero se non buscóu endexamáis a fusión de vontades. Non se foi detrás da compenetración dos pobos integrantes e diferenciados, acadando, somentes malcoser as nacionalidás peninsulares nunha conceición artificiosa e falsa porque

estaba basada na idea da unidade pol-a unidade. Ao estender Castela os seus límites iniciais, e ao seguir instintivamente unha política asimilativa da variedade peninsuar, traballaba, tamén, por unha garantía pra sua existencia e pra sua seguridade. De non telo feito así, é probable que o núcleo inicial castelán houbera sucumbido diante dos pulos converxentes doutros núcleos peninsuares. Castela, diste xeito, chamouse Hespaña, e os pobos asimilados a sua idea axudan a satisfacer o seu imperialismo, que cando trata de estendelo a nacións xa definidas pol-a Historia, choca con un instinto nacional que sabe defenderse.

Hespaña non foi nin é unha nación. Non creóu unha «Communanza di vita e di coscienza sociale». Non levóu a impronta definidora dunha caracterización peculiar. Ao máis, preséntase como unha nacionalidade, tal como as define o xeógrafo i economista Xohán Brunnes: «Un grupo humán que pugna por se desenrolar, deica trocarse nunha nación». É o grupo matriz Castela León, base natural da futura política absolutista, que sin propórseo formalmente, interpretóu o gran papel histórico de pobo domiñador, porque se axeitaba ao seu orgulo de raza, á idea mística de superioridade que de si mesma tiña. E sobre todo, porque respondía ao feito de tér adequirido unha forza preponderante ante os anterigos reinos peninsuares. Mais frente a íl situáronse proclamando as suas libertades e os seus dereitos, as outras terras ibéricas que arelan lér o seu cántico no breviario político da humanidade civilizada, que fundamentan a sua existencia nos feitos históricos e naturaes, e manifestan o seu dereito político no feito biolóxico esencial da vontade colectiva. Son Cataluña e Basconia, i é Galicia. O recoñecimento da sua persoalidade integral, a sua autoctonía nacional e o desexo de ser elas mesmas, vive no exemplo das páxinas da «Nacionalidade Catalana» de Prat de la Riva: «Había que saber que éramos catalás e que non éramos máis que catalás, sentir o que non éramos pra saber craramente, fundamente, o que éramos, o que era Cataluña... É ista a fillación da nosa doitriña. Non son os equilibros máis ou menos inxeniosos do federalis-

mo; non son vagas descentralizacións que tanto se nos dan; non son a bondade e a beleza dos nosos costumes, nin as ventaxas do noso dereito, nin as virtudes e valer da nosa lingua; non son os anceios de bon goberno e administración civilizada. É Cataluña, é o sentimento de patria catalana. Ser nós mesmos. Ista é a custión. Ser catalás...

»Si ser patria, si ser nación era tér unha lingua, unha conceición xurídica, un senso da arte propios; si era tér esprito, caraiter, pensamento nacionaes, a existencia da nación ou da patria era un feito natural, como a existencia dun home, independentemente dos dereitos que lle fosen de feito recoñecidos. O escravo romano era home anque pol-as leises do seu tempo fose unha cousa nas máns doutro home, do home oficial que as leises recoñecían. A nación era nación anque as leises a tiveran suxeta, coma o escravo romano, á outra, á nación oficial, á nación privilexiada. O home é home, anque pol-a lei non o fose; a nación é nación anque pol-a lei non o sexa».

Galicia, coma Cataluña, constitúe unha realidade política obxetiva da Peninsua, que supón unha libertade. Basada nisa conceición do nacionalismo xurídico, apúntase outra realidade peninsuar obxetiva, que eisixe unha intelixencia antre todol-os pobos que a compoñen.

Velahí, pois, a xustificante do programa que a xeito de eisordio, espoñía ao comezo diste traballo. O dereito da nosa Patria a recrearse espiritual e materialmente; a defender a sua persoalidade nacional afincada nun espacio xeográfico e proieitada no tempo dunha continuidade histórica. Programa iniciado xa cando o liberalismo —que na sua primeira etapa fora unha simple e categórica afirmación de libertade— fica planteado coma un probrema de orgaización e distribución de libertade. As pequenas nacionalidás cobran conciencia do seu dereito a ser ceibes. O espello encantado do liberalismo en que se ollaron os homes do Século XIX, esnaquízase en mil anacos. E si o principio permanece por natureza un e indivisibel, o sentimento pasa do xêral ao particular, do abstracto ao concreto. O novo pra mellor imporse, vístese coa roupa da Histo-

ria. Á repercusión na nosa Terra diste trastoque do espírito púbrico ínzase pol a segunda década do novecentos.

As «Irmandades da Fala» fundadas por Antón Vilar Ponte; e Vicente Risco coa súa «Teoría do nacionalismo galego», axuntan arredor do novo idearium, xentes novas, voces mozas que decontado comezan a espallalo por aldeias e cibdades. Galicia é paisaxe emocional. Galicia sentíase en toda a súa conmovedora tristeza. Pero como dí Herder: pra intensificar o amor á terra, compría engadir o coñecimento ao sentimento. Ruskín dixo tamén que era necesario comprender a natureza en toda a súa agarimosa sinxeleza. E así os nacionalistas que pregoaban a verdade da nación galega, sentían co ela a vivencia emocional da súa paisaxe.

Ergueita xa a nova doutrina que leva coma profesos á homes que destacan no campo de todas as actividades, iníciase a xeira proselitista que perdura e se tonifica ao traveso das xeneracións. Os continuadores, a chamada nova xeneración, e os mozos que veñen despois. Pra contêr os pulos anovadores o marco hespañol resultaba estreito e a unidade do principio de liberdade xa se vislumeaba, non na idea do Estado nacional que tiña caracterizado o Século XIX, sinón na de un Super Estado internacional, onde todos os dereitos —os dos individuos e os dos pobos— fícaran recoñecidos e salvagardados.

Nista hora a mocidade galega fidel e coadora disa doutrina nacional que os seus feitos lle entregeron, érguese en grupo pra reclamar con xuvenil impertinencia, non soio a súa parte na vida, sinón o timón da política e da cultura nacionás. O repertorio do seu dereito vai precedido por un feito biolóxico: *a xuventude*. E a tesis do seu programa pode ser resumida así: a mocidade de hoxe coida tén un perfil propio; síntese radicalmente diversa da madurez imperante; desconfía das organizacións políticas e sociás vixentes, e cree chegada a súa hora de operar; pra refacer unha Patria; pra anovar unha Cultura; pra empregar xeitos políticos que teñen un matiz polifacético e que están moi lonxe de bandeirías e de partidos. Chegou o intre de anunciar que somos un movemento, nutrido dun ideario, conscente do seu desti-

ño. Traemos en nós as forzas políticas máis decisivas e por tanto unha forza impulsiva de nova dirección.

ESPRITO POLÍTICO

O espírito político da nova Galicia, tense de entender desvencellado, pois, de calquiera área de baixa politiquería que tén dividida esa masa amorfa que é hoxe a nosa Terra, en grupiños fechados, inacesibles a toda transixencia do espírito. Eduardo Spranger no seu libro «Psicología da idade xuvenil», despois de advertir que a postura política da mocidade é variada nos distintos pobos e nas diferentes circunstancias históricas, recoñece que dun xeito típico, a tendencia insurrexente e o descontento, caracterizan o empuje mozo. Ante a repugnancia pol-a política vella, alguén berrou nos ouvidos da xuventude: «*Apoliticismo!*» —Non! Apoliticismo, non. Política, política nova. Política coma vello molde, coma estrofa clásica; pero con un contido inédito deica agora, con un fondo renovador. Política que teña coma principal oxeto o trastocar a vida do noso pobo, que nos faga sentirnos descravados no tempo e no espacio, pra que sexamos o fermento permanente da Galicia do mañán. Política que debe situar o seu foco de visión no infinito do tempo, regulando co íl o seu aitar. Do contrario, de pôr ese foco de atención en algo próisimo, concreto, correría o risco de que, ao non ser acadada, se iniciase a desespranza e o decaimento. A tónica rebelde e o acento iconoclasta, cecáis viñeran desviando a marcha do movemento xuvenil galego por roitas incerteiras, e trabucados camiños. Son intres de reitificar erros e de encanlar as nosas mocidades pol-os auténticos vieiros do noso porvín nacional. Mostra galega distas mocidades vixentes, é o estudante desta hora. É mozo do meio universal xuvenil: emporiso é deportista e ledo, ao mesmo tempo que profesional en cerne e político en revolución. Il debe ser guieiro na marcha, iniciador na formación dos que adveñan vocacionados á nosa idea, e contén na pureza doutriniaria, meiatizadora da meta final.

O evanxeo programático e redentorista debe ir despois a toda a Galicia galega.

Crear o ideal de «Galicia nación» como idea-forza do noso rexurdimento; e o de «Galicia, célula de universalidade» coma degoiro de armoñizar, lonxe de todo sono imperialista, a nosa Patria, na irmandade universal dos demais pobos. Traballo cotián a prol da sua autodeterminación política. Espallamento do principio da sua libertade i eisaltación da conciencia galega, orientando o senso progresivo co senso tradicional, xa que a nacionalidade é máis que un recordo, unha esperanza.

Todo isto se non pode facer, por tanto, dende a área dun apoliticismo do que quixo ser outavoz na Hespaña, a «Gaceta Literaria» e que atopou eco nalgúns mozos intelectuáis da nosa Terra; mais o seu programa significaría pra mocidade galega e pra eisistencia da nosa Patria a castración e a morte, xogadas nas horas máis decisivas do noso futuro. Non pode ser, pois. Compre soerguer o espírito da Terra, orgaizala aproveitando as suas íntimas eficacias e impulala cara a sua finalidade. Despois, a nosa colaboración no aerópago universal de pobos ceibes, que non esclúe, nin escluírá endexamáis as diversas e variadas formas de colaboración particular entre as nacións de intereses comúns e de culturas afís; e aínda cando fora un feito ista asociación ideal, elo non significaría que os pobos que a constituíen renunciaran ás suas ambicións e que abdicaran dos seus ideás. Axudaríamos así á salvación da vida internacional, loitando primeiro pol-a democracia interna, coma base de democracia internacional. Xa que si os individuos, son, en efecto, os pobos en pequeno; os pobos son os homes en grande. Ou noutros termos: os pobos son, asegún feliz eispresión de Giuseppe Mazzini, os individuos da humanidade. Vaiamos logo, despois de têr orgaizado a Galicia, á obra de orgaizar racionalmente a vida internacional. É mester facer tábula rasa da idade meia que nos abruma aínda; declarar a todol-os pobos ceibes e iguáis diante da natureza e diante da Lei; recoñecer nils a soberanía; chamalos a formar o poder público destiñado á tutela dos dereitos de cada un, e crear a constitución universal.

Ben sabemos que frente a nós e frente á idea de levar a cabo a realización dunha

política liberal obxetiva, especificamente peninsuar, que teña por principal condición o recoñecimento da persoalidade de todol-os contratantes, pra que haxa libertade e seguridade pra os pobos ibéricos, érguense outras voces vidrosas e anacrónicas que sentan a afirmación de que «Hespaña quere ser nación de novo, mais pra pasar a un novo ideal de sobre nación. Pra afillarse a un gran servicio humán, ecuménico, e pol o tanto divino».

Pero ista aspiración dun novo Estado, atal e como o pensan os corporativo-imperialistas do intre presente, non abrirá nunca as portas dunha realidade. Porque o Estado hispano —que como di Gonzalo de Repa-Jaz— logo que se ollou dono dos novos mundos perdidos na inmensidade dos novísimos mares meteuse a ermidaño acolléndose á soedade dun erial, antre estéris e lúgubres granitos, no punto morto, máis morto do vello Continente Oicidental; non pode enxergar un punto de renacencia baseado na idea de seguir sendo garda dun panteón, tetrico edificio que xigantescamente repite a parrilla en que asaron a un santo, e que por panteón e por parrilla é un símbolo.

Porque ademáis, compre decirlles aos defensores dise novo patrioteirismo, con frase dun escritor contemporáneo, que non hai rodillo con bastante peso pra trocar ás montañas en cháns e alongar a seca estepa pol as crebadas e regadas terras da periferia; e que máis difícil é aínda extirpar as ideas, trocar as sentimentalidades, destruír a ialma dos pobos.

Contemplando ardidamente a paisaxe cidadán e política que nos circunda, ollamos nela unha urxente demanda de libertade. Dispoñámonos, pois, a executar os novos xeitos de vida. Non importa que ao facelo sexamos ladrados. O novo espírito mozo tén que abrir có cuño do noso tempo, a precio tan outo como se nos pida, boquete por onde se faga respirabel a atmósfera da Patria. Pra quen non tén libertade, o primeiro é conquistala. E nós temos de recoller, apertadamente, pra Galicia istas verbas ispidas, erguendo o busto con vitalidade de renacida médula. Eis o espírito político da nova Galicia.

FORMA CULTURAL

Cecais sexa necesario aforrar definicións arredor diste punto que vou a tratar coma segundo, neste traballo *Forma. Cultura. Nova. Galega*. Catro ideas dun soio tema. Non embargantes, o rubro xêral de «Forma cultural da nova Galicia» tén tantas facetas pra eisaminar que non é posibel compendialas nuns apuntes lixeiros, e fica somentes o dereito a insinualas sin pasar a estudar o fondo das mesmas.

Pra os filósofos alemás — de Kant a Rickert — cultura é progreso e perfeicioamento. Pra Rousseau e a sua escola a cultura é un retroceso, e siñifica diminución dos valores humáns. Spengler considera a cultura coma nnha nova posibilidade de eispresión. Un orgaismo que subsiste en diferentes formas — sincrónica ou sucesivamente — en diversos pobos cuia historia será a «biografía do conxunto dos seus orgaismos». En senso estricto, Cultura é pra Spengler, «a forma de vida de suprema categoría», que empeza na prehistoria e remata en civilización. Nós, seguindo a conceición Spengleriana, ou interpretando a definición de Sinmel «o camiño da ialma cara a sí mesma»; lonxe do conceito vulgar e académico de que cultura eispresa o resultado de cultivar os coñecimentos humáns; temos que afirmar a eisistencia en Galicia dunha cultura característica e diferenciada que a política de tres reises fixo avanzar no meioevo por derriba dos Pireneos. Cultura eispresada nunha lingua, manifestada nun arte, encarnada nun espírito criador.

A unidade cerrada tan funesta, praiticada pol o Estado absolutista. A plena unidade de doitriña disa mesma Institución, non permitiu o desenrolo das variedades ibéricas. Quixo matar o espírito, as culturas e os ideaes das nacionalidades peninsulares, e paralizou a sua evolución producindo o seu estancamento, namentras durou a política de imposición. Pero hai que recoñecer tamén que non todo foi responsabilidade política. Galicia, coma todol os pobos de bruma nórdica e nutridos de cultura e tradición occidentás, ollou asolagado o seu camiño pol o avance renacentista. Aquíl aluvión huma-

nista e neoplatónico; aquíl gran resplendor mediterráneo; aquila concreta serenidade helénica, pesaron muito no noso estancamento. A cultura autóctona galega, esváese asín paseniñamente, e xa até o Século XIX non se inicia o seu espertar. É claro, decisivo, contundente nos comenzos do XX, e hoxe medrando como as escumas en pingas polimórficas trai no seu fluxo acarón de nós, algas aveludadas, belidas campánulas flutuantes, bandadas de páxaros navegantes que erguen o voo a espacios infindos pra iren de novo a pousar máis além.

Había nacións que soio tiñan nas máns trunfos da Edade meia ou da Antigüidade: valores mortos e venerabeis. Outras coas suas belas artes, coas suas paisaxes, coas suas músicas locais, coas suas gracias ou coa sua noble historia. Pero Galicia era dona dunha cultura que perdurou ao traveso dos tempos manifestada nunha lingua, lazo interno que xungue uns con outros aos individuos do noso pobo, mantendo cohesionadas as suas xeracións. Emporiso o citado Spengler decía que «a lingua dunha nación é a eispresión máis ampla, máis fonda, máis forte do seu caraiter; a forma plástica máis xenuina de todo o seu pensamento, sentimento e vontade». Ista cultura e ista lingua son bandeira de combate da primeira xeración galega que se queda en Galicia. E coilas, coma postulado esencial, eisistencial, despois de se ceibar de vellos prexucios e de tẽr camiñado, desnortada por todol-os camiños, realiza a primeira laboura nacional, tendente a dar categoría de pobo, no concerto do mundo civilizado, á nosa Patria e ao noso feito criador.

Con xesto audaz irrumpen seguidamente os novos. Os homes que no seu advimento atoparon xa descuberta unha materia galega na que sinalar o selo do seu tempo que tanto como a rebeldía vale hai que admirar a concencia. Sin ísta, aquéla non pasaría de ser unha aspiración, un propósito. Calla en eficacia a sua aitude innovadora. Non hai snobismo fútil nin vaguedades aínda non orientadas e inermes. Pol-a contra, a laboura dos novos imponse pol os seus propios valores intrínsecos; pol-a madurez xa conquistada — prodixio e instinto — dende o primeiro

balbuco da súa incipencia. Sin embargo, ficaban desatendidos algúns puntos que requerían tratamento eficiente. E os xeitos literarios padecían un intenso fluxo e refluxo de modos de avance, anque por pura paradoxa, isas modas representasen un retroceso nos dereitos adquiridos sobor da masa espeitadora. Claro que moitos deles levaban en sí, cecáis sin decatarse, unha maneira neo romántica. Non é que cantasen aos cimiterios índose pras tabernas. Non facía falla que cantasen a princesas medievás de guedellas loiras; nin leixasen o cabelo longo e o sombreiro sucio. Abondaba con que se leixasen guiar pol-o temperamento apaixonado e pol-a emoción espiritual da Raza. O demáis —cifra e imaxe— soio era a cuberta exteriorizadora do sentimento íntimo.

Agora que nos atopamos no intre máis crítico da nosa existencia cultural, en vísperas dunha loita definitiva pra súa emancipación, a xeración áitual, máis responsable que ningunha das súas antecesoras ante Galicia e ante o mundo, tén unha minsión ímproba que realizar, impulsando a brís nova, a brís da hora, carregada de todol os especiosos efluvios crepitantes, pra hinchar os velames da nao rumbo aos mares novos. Tén que sacudir a modorra con desasimento da rutina, e conscentemente —con domiño das súas esaitas capacidades— voltarse de cara ao mundo. A indiscipriña, a irregularidade e a desvertebración do seu aítuar presente, han de ser trocados pol as súas antítesis. Compre que cada mozo galego se faga nunha especialidade, pra que sendo autoritariamente centífico ou culto, atope dentro de sí mesmo as novidades que debe de levar ao pobo. Os creadores de poesía de todol-os reinos (un Edwin Arlington Robinson, un Stephan George, un Paul Claudel, un Miguel de Unamuno, un Bernard Shaw, maestros cada un do seu e dos seus) saben que a súa forza está xa toda en eles mesmos. A mocidade de Galicia tén que formarse en sí mesma i-en contaito coa realidade. Discipriñarse centificamente e despois formar, ante todo, unha masa de espíritos receptores. Compre dar á nosa literatura un afán proselitista de eispansión do idioma. É necesario crear un arte social. Facer un teatro. Proiei-

tar os labores universitarios cara o campo e as mariñas. Traballar nun «Corpus» de traducións seleitas, de clásicos e modernos que contribuiría a formar un núcleo de espíritos galegos mellor preparados e sobre todo, máis ambiciosos de categoría universal, ao contaito con obras maestras. Sentir a Galicia na súa totalidade, na súa diversidade, na súa integridade nacional; e amosala coma luceiro na constelación de total as Patrias. Estudar a nosa historia dends os abrentes das civilizacións. Vivir a emoción vibradoira da nosa paisaxe.

Asín, percorrendo todol os horizontes da Terra, en cotián e íntimo contaito co iles, poderemos facer unha atmósfera de valores, entroncándonos de novo —coma noutrora— cos homes e coas culturas que puideran somellar máis dispares á nosa. Aituando na formación da propia conciencia nacional e contribuindo a encher o ideal de solidariedade humá.

Atal é, sintéticamente eisposto, o panorama que circunda no presente, a nosa promesa de aituación e a esperanza dunha Galicia nova. Si a Historia tén marcado na nosa Terra tres puntos cumios: na civilización Céltica, de mañífico senso artístico; na época dos Pelerinaxes, na que os peleriños traían a Compostela total-as Culturas da Europa, cando a Hespaña da meseta aínda vivía na barbarie; e no Século XVIII en que aparez o noso arte barroco; isa mesma Historia tén de engadir outro punto cumio, cando o aítual Rexurdimento nos incorpore con un bagaxe de creacións ao concerto dos pobos que crean e pensan.

Giménez Caballero dí no seu libro «Genio de España» escrito pras xuventudes *jonsistas*, «que a cultura non se reduz a pedagogía. Que a libertade é unha teoría parlamentaria. Que o económico é un mito adxetivo pero non sustancial. E que o indixenismo en España puidera ser unha ocasión pra unha vida internacional e ambiciosa».

Si as orgaizacións jonsistas non comezan a aítuar axeitadamente é posíbel que axina «se despeñe Hespaña» nunha balcanización, nun meievalismo anárquico e desesperado, vixiado e intervído por algunha gran proiteira de Balcás, como é Francia».

Ante istas conceicións, nós que imos pol-a defensa das institucións democráticas, temos que atoparnos preparados contra calqueira das manifestacións devanditas que xa encheron os cerebros, valdeiros de contido, dunha parte da mocidade universitaria galega que continúa sendo aínda alongamento espiritual de Madrí.

Queren impôr na Península un monoglotismo atávico. Desexan mantêr un uniformismo cultural. Arelan destacer o espírito e as ideas dos pobos ibéricos porque non son as suas.

Frente disa laboura negativa nós temos que erguer unha obra de construción, ceibándonos da marca de perentoreidade e afirmando o noso pulo facedor. Reemplazar a anéidota pol-o designio. En troques de sen-

tirnos transeuntes da xuventude, sintámonos nacionais dela. Non a coidemos alumeando no intre da nosa vida, sinón tallándoa na sua enteireza.

E logo, ollar pra Compostela. Alí está o noso espírito resplandecente, engarzado na cadea dos séculos e deitado nos bosques de capiteles. Durme na roda dentada do Pórtico da Gloria e baila no Obradoiro, antre a brétema, unha danza armoñosa de curvas gráciles. Pensemos no porvir cultural e científico da Raza, seguindo de novo, en pelerinaxe confortador, o camiño de estrelas que leixou no ceo a ialma do Apóstolo. E o día en que as luces renovadoras acesas pol-os mozos de Galicia, se xuntan en foco converxente, na nosa Patria terase feito enorme e deslumeante craridade.

